

Liturgikus Örökségünk XIII.

**A *Dicsérvjétek az Urat* című énekeskönyvünk megjelenésének
60. évfordulója alkalmából 2014. május 8-án rendezett
szimpozion anyaga**

Kiadja:
a Szent Atanáz Görög Katolikus Hittudományi Főiskola
Liturgikus Tanszéke
Nyíregyháza
Bethlen G. u. 13-19.
Tel.: (42) 597-600
Fax: (42) 597-600
e-mail: atanaz@atanaz.hu

Felelős kiadó:
Dr. Véghseő Tamás
rektor

Szerkesztette:
Ivancsó István
e-mail: ivancsoi@atanaz.hu

© 2014 Görög Katolikus Hittudományi Főiskola Liturgikus Tanszék

ISSN 1786-2639
ISSN 1785-2722
ISBN 978-615-5073-26-7

SZENT ATANÁZ GÖR. KAT. HITUDOMÁNYI FŐISKOLA
LITURGIKUS TANSZÉK 28.

Liturgikus örökségünk XIII.

A Dicsérvétek az Urat című énekeskönyvünk
megjelenésének
60. évfordulója alkalmából 2014. május 8-án
rendezett szimpozion anyaga

Nyíregyháza
2014

IVANCSÓ ISTVÁN

MEGNYITÓ

Hála Istennek, immár a tizenharmadik liturgikus szimpozionunkat tarthatjuk főiskolánk Liturgikus Tanszékének szervezésében. Ennek is, mint valamennyi eddiginek, saját apropója van. Mégpedig a legutóbbi, és általánosan használt énekeskönyvünk kiadásának 60. évfordulója szolgáltatja ezt. Az első megjelenés 1954-ben történt. A hatvan esztendő alatt szép sorozat alakult belőle. Ugyanis azóta minden évtizedben újra és újra kiadták: másodszor 1960-ban történt ez, aztán – érdekes módon az adott évtized négyes évszámához kötődve – 1974-ben, 1984-ben, 1994-ben is. Legújabbán pedig 2013-ban jelent meg.

Kár, hogy az így megjelent könyvekben nem tüntették fel a kiadás sorszámát. A hatvan esztendő azonban még könnyen áttekinthető, így biztosan össze tudjuk állítani a sorozatot, amint azt már dokumentáltam is.¹

Hatvanadik születésnapját ünnepli tehát az énekeskönyvünk: az egyházmegyei bizottság munkája – melynek tagjai nincsenek feltüntetve a könyvben² – 1954-re készült el, és *dr. Dudás Miklós* hajdúdorogi megyéspüspök, miskolci apostoli adminisztrátor március 25-én hagyta azt jóvá. (Hogy szimpozionunkat nem pontosan a születésnapon tartjuk, annak az az oka, hogy az idén a nagybőjt szent idejére esett ez a dátum.)

Könyvünk címe: „Dicsérjétek az Urat”. Ez a cím szentírási ihletést sugall. Első előadónktól, *Gánicz Endre* biblikus tanár úrtól várjuk ennek magyarázatát. Nem szokatlan egy ilyen cím, hiszen más imádságos és énekes könyveink is használtak már hasonlót.³

---

¹ Lásd a könyvben: *Görög katolikus liturgikus kiadványaink dokumentációja I. Nyomtatásban megjelent művek*, Nyíregyháza 2006, 783-835. (A továbbiakban: *Dokumentáció.*)

² Érdekes, hogy erre csak a „második”, 1960-as kiadás kérelmezésének dokumentumaiban találunk nyomot. Ekkor *dr. Rojkovich István* kanonok, általános helynök, *dr. Rohály Ferenc* tb. kanonok, teológiai tanár, *dr. Bacsóka Pál* püspöki titkár és *Lőrinczy Zoltán* hitoktató neve szerepel a felsorolásban: ők alkotják a szerkesztő bizottságot. Vö. *Dokumentáció*, 815.

³ DEMKÓ SÁNDOR: *Vigyázzatok és imádkozzatok. Ima- és énekeskönyv a görög-katolikus ifjúság használatára*, Miskolc 1928; *Dicsérjétek az Úr nevét! Görögszer-*

Alcímmel is rendelkezik a könyvünk: „Görögszertartású katolikus énekes- és imakönyv kivonata – Vasár és ünnepnapok szolgálatok főbb énekei”. Maga a mű nem tünteti fel, hogy melyik könyvről van szó, amelynek kivonataként készítették az énekeskönyvünket, ám a gyakorlatban ez világosan meghatározható. Az 1934 és 1938 között megjelent papi „Zsolozsmáskönyvnek”⁴ 1937-ben napvilágot látott egy kivonatos változata a hívek számára: „Énekeljete a mi Istenünknek”⁵ címmel. S végül ennek a kivonatkak a kivonata lett az énekeskönyvünk.

Hogy mit tartalmaz ez az énekeskönyvünk, valamint hogy hogyan viszonyul ez az első kiadás a továbbiakhoz, arról *Pallai Béla* nagypeleskei paróchus, doktorandusz előadásából fogunk hallani. Az ő feladata a mű bemutatása a további változatok fényében.

Magyar görög katolikus egyházunkban eddig négy olyan jelentős énekeskönyv látott napvilágot, amely jelentősen meghatározta a liturgikus életünket. Az első az 1862-ben *Roskovics Ignác* által kiadott „Óhitű imádságos és énekes könyv” volt.⁶ A második harminc esztendő után jelent meg *Danilovics János* „Általános egyházi énekkönyveként”, 1892-ben.⁷ A harmadik ilyen énekeskönyvet *Krajnyák Gábor* állította össze 1926-ban, tehát újabb harmincnégy év múltán, „Gyűjteményes nagy énekeskönyv” címmel.⁸ S így következett 1954-ben a most hatvan esztendő énekeskönyvünk, újabb huszonnyolc év után. *Ivancsó Bazil* dámóci paróchus, doktorandusz előadásából remélhetőleg azt fogjuk meghallani, hogyan illeszkedik ebbe a sorozatba a jubiláló könyvünk.

Az idősebb generáció tagjai még saját tapasztalatukból is tudják, hogy mennyire egyház- és vallásellenesek voltak az 1950-es évek. Az ateista ideológia terjesztése idején – ami akár erőszakkal is folyt – rendkívül nehéz volt a vallásos jellegű könyvek kiadása. Különösen

---

tartású katolikus ima- és énekeskönyv, Miskolc 1934 és 1938 (a papi *Zsolozsmáskönyv*); *Énekeljete a mi Istenünknek, énekeljete! Görögszertartású katolikus énektár és imakönyv*, Miskolc 1937 (a papi *Zsolozsmáskönyv kivonata*); *Velünk az Isten. Görögszertartású katolikus imakönyv a legméltóságosabb Oltáriszentség tiszteletére*, Máriapócs 1938; GEBRI JÁNOS: *Énekeljete az Úrnak új éneket – Zsolt 95.1*, Dombóvár 1941; PAPP GYÖRGY: *Magasztalja az én lelkem az Urat. Ima és énekeskönyv a szórványokban élő magyar görögkatolikus hívek számára*, Toronto 1952.

⁴ Címe: *Dicsérvéte az Úr nevét! Vö. Dokumentáció*, 547-570.

⁵ *Vö. Dokumentáció*, 643-656.

⁶ Ennek összesen nyolc kiadásáról tudunk 1862 és 1898 közötti időben. *Vö. Dokumentáció*, 11-32.

⁷ Ez összesen tizennégy kiadásban jelent meg 1892 és 1913 között. *Vö. Dokumentáció*, 139-184.

⁸ *Vö. Dokumentáció*, 467-518.

érvényes volt ez a hittankönyvekre, valamint a liturgikus jellegű kiadványokra, az énekes és imádságos könyvekre. Minden esetben az Állami Egyházügyi Hivatal engedélyét kellett megszerezni hozzá. Ami mindig sok-sok huzavonával ment. A kérelmező püspök számára pedig megalázó volt. De ugyanígy az egyházmegyei központban dolgozó munkatársai számára is. Énekeskönyvünk kiadásának nehézségeiről *dr. Jaczko Sándor* atya előadásából fogjuk hallani a részleteket.

Talán érdemes még azt is felvázolni, hogy milyen példányszámban sikerült megjelentetni az első kiadást, illetve a továbbiakat. A levéltárban található kérelmező iratokból kiderül, hogy *Dudás Miklós* püspök eredetileg tizenötezer példányban kívánta megjelentetni a könyvet, amit aztán az Állami Egyházügyi Hivatal 10.000 példányra redukált.⁹ Az 1960-as kiadás ismét 10.000 példányban jelenhetett meg, bár eredetileg ennek kétszeresét kívánta volna előállíttatni az egyházmegye.¹⁰ Az 1974-es kiadást már eleve 10.000 példányban rendelte az egyházmegye,¹¹ és így is jelent meg. Az 1984-es kiadás példányszámáról nincs ismeretünk. Viszont az 1994-es kiadás már 20.000 példányban láthatott napvilágot,¹² miután a tíz- és húszeszes példányszámra is ajánlatot kért az egyházmegye.

Ez tehát azt jelenti, hogy a magyar görög katolikus egyház hívei – bár sok nehézség közepette és a püspök, illetve az egyházmegyei dolgozók megalázkodása révén a rendszerváltás előtti időben is – ha nem is megfelelő módon, de bizonyos mértékig, el lehettek látva énekeskönyvvel. Talán az is enyhítette a nélkülözést, hogy sok helyen – különösen a hegyvidéki falvainkban – 1954 után még hosszú ideig használatban maradt a Krajnyák-féle „Általános egyházi énekkönyv”.

Anélkül, hogy az 1954-es énekeskönyvünk tartalmát részletesen bemutatnánk, hiszen erről hallani fogunk, legyen szabad az egyházmegyei körlevélben megjelent híradást idéznünk, amely nagy vonalakban vázolja fel a mű tartalmát.

„A könyv első része imádságokat, valamint a szentségi Jézus Szíve és Szűz Mária ájtatosságot tartalmaz, legalábbis olyan terjedelemben, mint eddigi imakönyveink. Rövid, üdvös oktatáso-

---

⁹ Vö. *Dokumentáció*, 785. Itt – és a továbbiakban is – a levéltári adatok, illetve a levelezések szövege megtalálható.

¹⁰ Vö. *Dokumentáció*, 796. és 815.

¹¹ Vö. *Dokumentáció*, 818.

¹² Vö. *Dokumentáció*, 834.

kat és sok szép imát adunk ebben az első részben, melyek fel-
ölelik szinte az egész vallásos életet és hasznos útbaigazítást és
bőséges lelki táplálékot nyújtanak az imádkozóknak.

A második rész közli a szentmise és a többi nyilvános istentisz-
teletnek állandó énekeit, valamint a vásár- és ünnepnapra szent
szolgálatok változó részeit.

A harmadik részben pedig szép népénekek találhatók az Úr Jé-
zushoz, Szűz Máriához és a karácsonyi ünnepre.”¹³

Reméljük, mai szimpozionunkkal méltó emléket állítunk az
1954-ben kiadott, gyakorlatilag ma is használatban lévő énekesköny-
vünknek a hatvanadik születésnapon.

---

¹³ „1778. A »Dicsérjétek az Urat énekeskönyv« megjelenése”, in *Hajdúdorogegyházme-
gyei Körlevelek XVI* (1954) 1. – Lásd könyvünkben: *A magyar görögkatolikusság
körlevélben közölt liturgikus rendelkezéseinek forrásgyűjteménye*, Nyíregyháza 1998,
207.

GÁNICZ ENDRE

A „DICSÉRJÉTEK AZ URAT” ÉNEKESKÖNYVÜNK CÍMÉNEK BIBLIAI HÁTTERE

TARTALOM: 1. Bevezetés; 2. Szemantika; 3. A halálújah előfordulása a Szentírásban; 4. Az allelujás zoltárok; 4.1. A 104-106. zoltárok; 4.2. A 111-113. és a 115-117. zoltárok; 4.3. A 135. zoltár; 4.4. A 146-150. zoltár; 5. A Jer 20,13; 6. Befejezés.

1. Bevezetés

Méltónak tűnik, hogy a 60 éve kiadott „Dicsérvételek az Urat” című énekeskönyvünk bibliai háttérének vizsgálatakor magából az énekeskönyvből idézve találjuk meg előadásunk tárgyát. A reggeli istentisztelet sokirgalmú énekének kezdő szavai nyújtanak ebben segítséget: „Dicsérvételek az Úr nevét, (alleluja) / dicsérvételek szolgál az Urat! / (szolgák az Urat, / alleluja, / alleluja, alleluja!)”.¹ Az imént idézett imádság minden részlete ugyanazt jelenti, vagyis az „alleluja” héber kifejezés a mi énekeskönyvünk magyar nyelvű címének a megfelelője. Így a jelen előadás célja az, hogy betekintést nyújtson azokba a bibliai szövegekbe, ahol az eredeti héber szövegben megtalálható a címben jelzett felszólítás.

2. Szemantika

A magyarosan allelujának kiejtett héber szó eredetije a halál ígére vezethető vissza, amelynek piel alakjában a jelentése: „dicsérni, magasztalni”.² Ennek az ígének a piel felszólító mód többes szám máso-

¹ A HAJDÚDOROGI EGYHÁZMEGYEI FŐHATÓSÁG ÁLTAL KIJELÖLT BIZOTTSÁG (szerk.), *Dicsérvételek az Urat! Görögszertartású katolikus énekeskönyv. Vasár- és ünnepnapok szolgálatok és énekei*, Budapest 1984, 26.

² Vö. POLLÁK KAIM (szerk.), *Héber-magyar teljes szótár*, Budapest 1881, 82. Továbbá BUHL, FRANTS, *Wilhelm Gesenius' hebräisches und aramäisches Handwörterbuch über das Alte Testament*, Berlin – Göttingen – Heidelberg 1962, 182. Valamint ÜRGE ALAJOS (szerk.), *Héber-aram-magyar bibliai szótár*, Bécs 1993, 75.

dik személyű alakja: hal^olú, „dicséjétek” jelentéssel. A hozzá kötődő – és a szövegben többnyire maqqef-vel, azaz egy felső vízszintes vonallal hozzá kötött – „Jah” szó egy ragozhatatlan, rövidített formája a Jahve Istennévnek.³ Így a hal^olú-jah szó szerinti jelentése: „Dicséjétek Jahvét!”, „Dicséjétek Istent!” A magyar fordításban jelenik meg az Isten nevének helyettesítésére az Úr szó, ami tükrözi a zsidók körében megélt Isten neve iránti tiszteletet. Ezért a hal^olújah azt is jelenti, ami az énekeskönyvünk címeiként szerepel: „Dicséjétek az Urat!”

3. A hal^olújah előfordulása a Szentírásban

A halal ige piel imperativusz többes szám második személyű alakja a „Jah” kiegészítéssel kizárólag a Zsoltárok könyvében található. Ezt a 23 előfordulást⁴ azonban kiegészíti még további 5 alkalom,⁵ amikor ezt a felszólító módú igét a Jahve Istennév teljes alakja követi akár a tárgyeset prepozíciójával, akár további közbeiktatással, bővítéssel, pl. Zsolt 113,1: „Dicséjétek az Urat, ti szolgái”.⁶ Jeremiás próféta könyvében is előfordul egy ilyen eset: „Énekeljétek az Úrnak, dicséjétek az Urat, mert megmentette a szegény lelkét a gonosztevők kezéből!” Kétszer fordul elő (Zsolt 113,1; 135,1), hogy az Isten nevének dicséretére hív a zsoltáros, ami természetesen magának az Istennek a dicséretét jelenti. További érdekesség még a Zsolt 148, ahol a másodjára előforduló felszólítástól kezdve – összesen 6 alkalommal – az Isten neve helyett a hímnemű, egyes szám 3. személyű tárgyesetű suffixum szerepel, „Dicséjétek őt!” jelentéssel. A Zsolt 150 még ennél is érdekesebb, mert ott nem a Jahve, hanem az Él Istennevet találjuk az első felszólításban. Azt az istennevet, amely az Izrael névben is megtalálható. Az első vers második előfordulása pedig megegyezik a Zsolt 148 előbb látott tárgyesetű suffixumos alakjával, és ebben a zsoltárban összesen 9-szer for-

---

³ Vö. BUTTRICK, GEORGE ARTHUR, *The Interpreter's Dictionary of the Bible An Illustrated Encyclopedia identifying and explaining all proper Names and significant Terms and subjects in the Holy Scriptures, including the Apocrypha With Attention to Archeological Discoveries and Researches into the Life and Faith of Ancient Times*, Nashville 1991, 514.

⁴ Vö. Zsolt 104,35; 105,45; 106,48; 111,1; 112,1; 113,1,9; 115,18; 116,19; 117,2; 135,1,3,21; 146,1,10; 147,1,20; 148,1,14; 149,1,9; 150,1,6.

⁵ Vö. Zsolt 113,1; 117,1; 135,1; 148,1,7.

⁶ SZENT JEROMOS BIBLIATÁRSULAT (szerk.): *Ó- és Újszövetségi Szentírás*, Budapest 2007, 624.

dul elő.⁷ Bár az igealak tökéletesen megegyezik az eddig vizsgáltakkal, a Jer 31,7-ben⁸ szereplő igének nem tárgya sem az Isten, sem az Ő neve, így a Zsoltárok könyvén kívül csupán Jer 20,13-t tesszük vizsgálatunk tárgyává.

4. Az allelujás zsoltárok

A korábban említett zsoltárversek a 104-106., a 111-113.115-118., a 135., valamint a 146-150. zsoltárokból találhatók. Ezek a zsoltárok az *allelujás zsoltárok* közé tartoznak, amelyek elnevezésüket az általában a zsoltár elején vagy végén szereplő, istendicsőítésre való felszólításuk miatt kapták. A *Zsoltárok könyve* az i.e. 515-ben felszentelt második jeruzsálemi templom imádságoskönyve. Az ebben található allelujás zsoltárokat főleg három ünnepen énekelték: *Húsvétkor*, amikor az Egyiptomból való szabadulásra, az Isten egész népe iránt kinyilvánított első csodálatos tetteire és szeretetére emlékeztek, valamint *Pünkösdkor*, az aratás ünnepén – amely a Sinai-hegyen kapott törvény kihirdetésének az emléknapijává is lett –, illetve a *Sátoros ünnepen*, amely a pusztai vándorlás emléknapija volt. Később további ünnepekhez is kötődtek ezek a zsoltárok pl. a *Hanukkához*, azaz a templom újra felszentelésének ünnepéhez, illetve az *újhold* ünnepéhez. Viszont sohasem énekelték vagy recitálták ezeket az allelujás zsoltárokat újévkor illetve a hosszú napon, amikor a bűnbánat és az önvizsgálat került inkább előtérbe.

Húsvétkor főleg a 113-118. zsoltárokat énekelték a zsidó zarándokok, akik vagy az anyaország különböző pontjaiból, vagy valamelyik diaszporából érkeztek Jeruzsálembe, hogy megünnepeljék az Egyiptomból való szabadulást. A 118. zsoltárról joggal feltételezzük, hogy a zarándokok és a papok válaszos zsoltára volt, melynek éneklése során nyertek előbbieket beoecsátást, hogy a templomban imádkozzanak. Ez a zsoltár az, amelyik a virágvasárnapi üdvözlés szövegét is tartalmazza, vagyis Jézus a Jeruzsálembe zarándokló emberek köszöntésében részesült.

---

⁷ A Zsolt 22,24 is tartalmaz egy ilyen suffixumos esetet, vö. RÜGER, HANS PETER, *Konkordanz zum hebräischen Alten Testament nach dem von Paul Kahle in der Biblia Hebraica edidit Rudolf Kittel besorgten Masoretischen Text Unter verantwortlicher Mitwirkung von Leonhard Rost ausgearbeitet und geschrieben von Gerhard Lisowsky*, Stuttgart 1993, 424-425.

⁸ „Mert így szól az Úr: Ujjongjatok Jákobnak örömmel, és vigadjatok a nemzetek vezéré miatt! Zendítsetek dicsérő dalra, és mondjátok: »Szabadítsd meg, Uram, népedet, Izrael maradékát!«”.

A zsidók a húsvéti vacsora során is imádkozták a „kis” vagy „egyiptomi” allelujás zsoltárokat: a Zsolt 113-114-et a vacsora első részében, a második pohár és a Kivonulás történetének elbeszélése után, míg a 115-118. zsoltárokat a vacsora végén, az utolsó pohár után.⁹ A szinoptikus evangéliumok is tudósítanak arról, hogy Jézus, mielőtt az Olajfák hegyére ment volna apostolaival, elénekelte a himnuszt a pászkavacsora után. Itt valószínűleg a 115-118. zsoltárra vagy annak egy részére utal a megjegyzés.

A „nagy” jelzővel illetett allelujás zsoltárok lehatárolása több szinten lehetséges: jelölheti a 120-136. zsoltárokat vagy csak a 135-136. zsoltárt illetve csupán a 136. zsoltárt is. A lényeg az, hogy mondanivalójuk központi magva az Istennek a múltban és a jelenben megvalósuló gondviselésének dicsérete. Nem véletlen, hogy a 146-150. zsoltárokkal együtt a zsinagógák reggeli imádságának a részévé vált.¹⁰

4.1. A 104-106. zsoltárok

Az első szövegegység, a 104. zsoltár, a *textus masoreticus* és a *hetvenes* zsoltárszámozásának eltérése miatt számunkra inkább 103. zsoltárként ismert, és jól ismert, hiszen az alkonyati zsolozsmánk állandó részei közé tartozik. A Teremtőről és a teremtésről szóló csodálatos költeményt R. Kittel „a zsoltárok gyöngyszemének” nevezte. A 104. zsoltár biblikus bölcsességi irodalommal való kapcsolata vitán felül áll, hiszen mindkettő az Isten transzcendens voltát mutatja be, anélkül, hogy nélkülözné a végesben megnyilvánuló jelenlétét. Minden teremtmény, létezésének minden pillanatában az Istenre van utalva: „Mindezek tőled várják, hogy idejében megadd nekik eledelüket” (Zsolt 104,27). Evidens párhuzamot találunk a Ter 1 elbeszéléssel mind a szókincs, mind pedig a teremtő cselekmények szintjén. Pl.: fény, égbolt, föld-tenger, növényzet, éjjel-nappal szókincsét illetően. Nehéz eldönteni, hogy a papi elbeszélés vagy a zsoltár szolgált a másik számára forrás gyanánt, mindenesetre – konkrét bizonyíték híján – azt a feltételezést ki kell zárunk, hogy ezek a szövegek az újév liturgikus szövegei lennének, amikor Jahve trónra lépése mellett őt, mint a világmindenség urát és megváltóját ünnepelték volna. Más bibliai szöveggel is könnyen rokonságba hozható a

---

⁹ Vö. EGGER, RENATE – ERNST, MICHAEL, *Herders Neues Bibelllexikon*, Freiburg-Basel-Wien 2009, 286.

¹⁰ SWANSON, STEVEN R., „Hallel”, in FREEDMAN, DAVID NOEL (szerk.), *The Anchor Bible Dictionary*, Volume 3 H-J, New York 1992, 30.

104. zsoltár. Pl. Jób könyvével, ahol többek között ugyanúgy szó esik az egekben megnyilvánuló, teremtő isteni fenségről (Zsolt 104,1-3 és Jób 40,11; 9,8), mint ahogy szól a földrengésekről (Zsolt 104,32 és Jób 9,5; 26,11) és a leviatánról (Zsolt 104,26 és Jób 41,23-24) is. Ezeket a szöveg egységeket önállóknak tekinthetjük, noha képesek megvilágítani, kiegészíteni egymást. Nem mehetünk el szótlanul a zsoltár Ehnaton fáraó himnuszával való hasonlósága mellett sem, amelyek egymáshoz való viszonyának feltételezéseit háromféle módon lehet összefoglalni: 1. a két szöveg nem áll kapcsolatban egymással; 2. a 104. zsoltár közvetlenül Ehnaton énekétől függ; 3. a 104. zsoltár kánaáni és föníciai közvetítésen keresztül merít Ehnaton énekéből.

Az eredeti héber szöveget alapul véve szükséges megjegyezni, hogy a *Szeptuaginta* a 104. zsoltár utolsó szavát a következő zsoltár első szavának tekintette. Így a *Vulgátával* együtt kikerülte a 104. zsoltár inklúziójának megtörését „Áldjad én lelkem az Urat...!”. *Rómanosz Melódosz* az alleluját az imádság „örök pecsétjének”, „a mi horgonyunknak”, „nyugodt kikötőnek” nevezte, és a szerzetesek és az aszkéták részére egy olyan himnuszt írt, amelyben rengetegszer fordul elő az alleluja. Ez az alleluja a történelem során sok zeneszerzőt is megihletett, egészen napjainkig, bár jelentésével nagyon sokan nincsenek tisztában.

A Zsolt 105 versei az üdvtörténet dicsőséges eseményeiben megnyilvánuló Istent dicsőíti, aki a világ Ura és Teremtője és egyben bírója is. Könnyű a 104. és a 105. zsoltárt összekapcsolni, hiszen két részből álló egységet alkotnak: az első a teremtést, a második pedig a történelmet mutatja be, melyek mind a kinyilatkoztatás színtereként szolgálnak. Ez utóbbi elsősorban az istentiszteletek során vált hangsúlyossá, ahol előtérbe került a jelenben gondviselő Isten képe. A 105. zsoltár első nyolc verse himnikus jellegű. Ezt az a történeti elbeszélés követi, amelyben a pátriárkák, a kivonulás és az ígélet földje alkotja a három alapvető témát. A zsoltár *Sitz im Leben*-je a kultusz, ahol a hívők hálát adnak a gondviselő Istennek. Ezt támasztja alá a zsoltár későbbi liturgikus használata, amelyet az 1Krón 16,8-22 tükröz, hiszen a Zsolt 105,1-15-ön alapszik. Akkor hangzik el, amikor Dávid Jeruzsálembé vitette a szövetség ládáját. Ugyanakkor ez a zsoltár hatással volt a keresztény örömhírré is: Pál apostol a Galatákhöz írt levelében szól „Ábrahám utódairól”. István diakónus beszédének Józsefről szóló kiegészítése is a Zsolt 105,21 alapján készülhetett. Lukács evangéliumában a *Benedictus*-nak (vö. 1,72) a szövetségről és az Ábrahámnak tett esküről szóló gondolatköre szintén ehhez a zsoltárhoz kötődik (vö. 8. v.). Mind a

zsidóságban, mind az ősegyházban a szövetség – ígéret párosa kiemelkedő jelentőséggel bírt. Az egyházatyák a zsoltár krisztológiai olvasatát részesítették előnyben. Így pl. Atanáz azonosította az 5. versben található csodákat Krisztus csodáival: „Emlékezzetek meg csodatetteiről, amelyeket művelt, jeleiről és szája ítéleteiről...”.

A 106. zsoltár az előző zsoltár ellentét-párja. Míg az előbbi az Isten üdvtörténetben megnyilvánuló nagyságáról szól, addig ez a zsoltár Izrael hűtlenségére fókuszál. Az előző zsoltárral kapcsolatban említett 1Krón 16,34-36 ebből a 106. zsoltárból idéz, de csupán az 1. és a 47-48. verseket: „Alleluja! Áldjátok az Urat, mert jó, mert irgalma örökkévaló.”, illetve „Szabadíts meg minket, Urunk, Istenünk, és gyűjts össze minket a nemzetek közül, hogy hálát adhassunk szent nevednek, és dicselkedhessünk dicséreteddel. Áldott legyen az Úr, Izrael Istene, öröktől fogva mindörökké! És mondja az egész nép: »Ámen! Ámen!«”. A Krónikás ezt a szelektálást azért tette, hogy méginkább kiemelkedjen az Isten hűséges szeretete az ember hűtlenségével szemben. Egyetérthetünk azokkal a kutatókkal, akik a zsoltár sokféle műfajú elemeit magába foglaló volta ellenére azt emelik ki, hogy itt a közösség bűnbánati siránkozásáról van szó, ahol a bűn és büntetés kettőse a bűn – büntetés – megbocsátás hármassá alakul, az Isten irgalmának és bűnbocsánatának köszönhetően.¹¹

4.2. A 111-113. és a 115-117. zsoltárok

A 111. és a 112. zsoltárok alfabetikus zsoltárok, vagyis a memorizálást segítő módszert alkalmazzák: a héber abc 22 mássalhangzójával kezdődnek ennek a két zsoltárnak az egyes sorai, mint ahogy pl. a Zsolt 9; 10; és 37 is. Ennek a következménye viszont az, hogy az Isten dicsőségét leíró 111. zsoltár szerzője kénytelen volt a sorrend megtartása érdekében szókinszbeli trükkökhöz, logikai törésekhez is folyamodni, ami végül az Isten üdvtörténetben megnyilvánuló nagysága feletti csodálkozáshoz vezetett. Az újszövetségi Szentírásban is megtalálhatjuk ennek a zsoltárnak a nyomait: Jézus hálaadása az Atyának Lukács evangéliumában (vö. 10,21) a zsoltár első versén alapszik, míg a fenevadat legyőzők éneke a Jelenések könyvében (vö. 15,3) a zsoltár második verséből származik. A zsoltár negyedik és kilencedik verse is hordoz

---

¹¹ Vö. RAVASI, GIANFRANCO, *Il libro dei Salmi. Commento e attualizzazione*, Volume III° (101-150), Bologna 1985, 79-192.

újszövetségi párhuzamokat.¹² A zsoltár első versének kezdetén található halálújjah kétségtelenül liturgikus használat miatt került a zsoltár elejére, mert – bár alkalmas az egész költeménynek megadni az alaphangulatot – mégis megtörte az alfabetikus rendet, ami miatt viszont nagyon sok mindent feláldozott a szent szerző. Az alaphang megadása után a *Deuteronomium* számára oly kedves „szív” fogalma is előtérbe kerül, ami az értelmet és érzelmet egyesítő személyiség gyökere. Az első és az utolsó vers is – „az igazak tanácsa” illetve „a bölcsesség kezdete” révén – a bölcsességi irodalom irányába is elindítja az imádkozót.

A következő alfabetikus zsoltár az igaz ember bölcsességét hirdeti. Bár a zsoltár kezdete: „Boldog az az ember, aki az Urat féli” sok zeneszerzőt meghihetett, igazi ismertsége Szent Pálnak köszönhető, aki a 2Kor 9,6-9-ben szó szerint idézte a 112. zsoltár kilencedik versét a szükségben lévő keresztény testvérek számára történi gyűjtésre buzdítva. Az előző zsoltár befejezése, vagyis az istenfélelem révén is összetartozik a két zsoltár, hiszen a 111. zsoltár Istent magasztaló szavait csak akkor lehet tiszta szívvel imádkozni, ha az társul az embertársak iránti szeretettel, ami megnyilvánul – talán furcsának tűnik – elsősorban a kölcsönadással, valamint az ajándékozással. A kölcsönadás hozzásegíti a másik embert, hogy saját erejéből tudja legyőzni gyengeségeit és nyerje el önállóságát. Ez a bölcsességi zsoltár az 1. zsoltárhoz hasonlóan két utat mutat be, amelynek választása a *retribúciós elméletnek* megfelelően rögtön, azonnal tükröződik az ember életében: az igaz testi-lelki boldogságban él, míg az istentelen élete csupa boldogtalanság.

A 113. zsoltár az első az „egyiptomi” allelujás zsoltárok sorában. A *Talmud* szerint Húsvét éjszaka a zsidók házának tetőin át a dicséret szavai átlukasztva az eget érkeztek meg az Istenhez. Az első hat vers tartalma miatt több exegéta kultikus párbeszédet lát a zsoltár első részében, ahol a nép és a papok párbeszédét olvashatjuk. De ez nem kizárólagos, hiszen a „Dicsérjétek az Urat, ti szolgálai” felszólításban az Úr szolgálai nem csak a papok és leviták lehetnek, hanem Izrael fiai is (vö. Zsolt 69,37). Az Ószövetség *Magnificat*-jának is szokták nevezni ezt a zsoltárt a Lukács evangéliumában található Mária énekével való hasonlóság miatt.¹³ A *LXX-es fordítás* a héber „szolgák” kifejezést „paidesz”-szel fordította, ami „gyermeket” is jelent, ezáltal egy új és gyakran interp-

---

¹² A 4. vers az eucharisztia emlékezetével áll kapcsolatban. Vö: Lk 22,19 és 1Kor 11,24.

A 9. vers Lk 1,49.68 versekkel rokon: a megszabadítás, illetve az Isten nevének szent-sége révén.

¹³ Párhuzamok: Zsolt 113,6 és Lk 1,48, illetve Zsolt 113,7 és Lk 1,52.

retált fogalmat hozott létre. Szent Atanáz a pogányok közül meghívott új néppel azonosította a *paidesz*-t, mondván, hogy még fiatal, mivel nemrég jutott el a hitre.¹⁴

A 115. zsoltár utolsó verse tartalmazza az alleluját, amely az egyetlen igaz Istennek szóló himnuszt zárja le. A zsoltáros nagy részletességgel mutatja be az emberek keze által készült arany és ezüst bálványok semmisségét. A *textus masoreticus*-szal ellentétben a *Szeptuaginta* és a *Vulgata* ezt a zsoltárt az előzővel egyesítette, amely az Egyiptomból való szabadulást beszéli el. A bálvány-ellenesség nem csak teológiai alapokon áll, hanem antropológiai alapokon is: a hit szabadságát ünnepli a mágia rémével szemben. A *Szeptuaginta* és a *Vulgata* zsoltáregyesítésének háttérében az áll, amit az ígéret földjére való belépés előtt Józsué szövetségkötésének a rítusában¹⁵ találunk: a leigázott nép kénytelen eltúrní az elnyomó nép isteneit, míg szabadulásuk után önként követhetik az egyetlen, igaz Istent. A Biblián végigvonul a bálványok elutasításának és semmibe vételének témája, elég, ha csak a *Pentateuchus* első két könyvére, Izaiásra, vagy Jeremiásra gondolunk. Összességében azonban a zsoltár pozitív tartalmú, hiszen a bálványok semmissége méginkább kiemeli az egyetlen igaz Isten létezését.

A Zsolt 116,13 – vagyis „Főlemelem a szabadulás kelyhét, és segítségül hívom az Úr nevét” – tartalma miatt ezt a zsoltárt a harmadik kehely kiürítése közben imádkozták a húsvéti vacsorán. Noha az exegeták túlnyomó többsége az eredeti héber szöveg egysége mellett foglal állást, a *Hetvenes fordítás* és a *Vulgata* két részre osztotta ezt a zsoltárt.¹⁶ Az újszövetségi Szentírásban is találkozhatunk a 116. zsoltár néhány versével. A 2Kor 4,13-ban Szent Pál apostol a zsoltáros Isten iránti bizalmát osztva vallja meg, hogy az evangélium hirdetésére az Isten kegyelméből lett alkalmas: „Mivel azonban a hitnek ugyanaz a lelke van bennünk, mint amiről írva van: »Hittem, azért szóltam«, mi is hiszünk, és ezért beszélünk”. A Rómaiakhoz írt levelében (vö. 3,4) a nemzetek apostola a zsoltár tizenegyedik versét használja fel az Isten hűségének, állhatatosságának és a bűnös Izrael ellentétének bemutatására: „Ellenkezőleg, Isten igaz, legyen bár minden ember hazug, amint meg van írva: »Hogy elismerjenek igaznak beszédeidben, és győztes légy, mikor perbe szállnak veled«”. A tizenharmadik versben szereplő

---

¹⁴ Vö. RAVASI, *op. cit.*, 301-346.

¹⁵ Vö. Józs 24,1-24.

¹⁶ LXX Zsolt 114=116,1-9 TM illetve LXX Zsolt 115=116,10-19 TM.

„üdvösség kelyhe” az eucharishtiában az „áldás kelyhévé” (vö. 1Kor 10,16), az „újszövetség kelyhévé” (vö. 1Kor 11,25; Lk 22,20) vagy az „Úr kelyhévé” (1Kor 11,27) válik.

A 117. zsoltár egy a Jahve szeretetét és hűségét magasztaló nagyon rövid himnusz, mindössze két versből áll, így ez az egész zsoltároskönyv legrövidebb zsoltára: „Dicsérjétek az Urat minden népek, dicsérjétek őt minden nemzetek! Mert megerősítettett mirajtunk az ő irgalma, és jósága mindörökre megmarad! Alleluja!” Szent Pál a Rómaiakhoz írt levelében ezt a zsoltárt arra használja, hogy emlékeztesse a címzetteket a keresztény liturgiában való részvétel egyetemességére: „a pogányok azonban irgalmasságáért dicsőítik Istent, amint meg van írva: »Ezért magasztallak, Uram, a pogányok között, és zengek dalt nevednek«. Azt mondja továbbá: »Pogányok, örvendezzetek az ő népével együtt«. Majd pedig: »Nemzetek, dicsérjétek mindnyájan az Urat! Magasztalja őt minden nép!«”. A zsoltár rövid volta miatt egyesek úgy vélik, hogy az előző zsoltár egyéni hálaadásának közösségi formájú befejezése, míg mások inkább a következő zsoltár bevezetőjének tekintik. Érdemes azonban meghagyni az eredeti szövegben szereplő önállóságát, mert ezáltal jut kifejezésre, hogy a zsoltár két verse által jelölt emberiség két részét a Messiás a szeretetben és az igazságban fogja egyesíteni.¹⁷

4.3. A 135. zsoltár

Ennek a zsoltárnak nincs olyan verse, amelynek ne találánk meg az előzményét az ószövetségi Szentírásban, elsősorban a *Zsoltárok könyvében*, de a *Második Törvénykönyv*, a *Kivonulás könyve*, *Jób könyve*, vagy a *Számok könyve* is az „antológikus himnusz” alapjául szolgált. Éppen ez az összetett, kánoni iratokra épülő volta mutatja, hogy egy késői keletkezésű zsoltárral van dolgunk, amelynek szerzője el tudott azért rugaszkodni az eredeti alaptól a téma, a stílus és az általános hangsúly terén. Így jött létre a 134-136. zsoltár triptichonjának *crescendo*-ja. A 135. zsoltár a babiloni fogság utáni izraelita hitvallás fő elemeit tartalmazza: a teremtés, a kivonulás és az ígélet földje felidézésének célja a jelen eseményeinek megvilágítása. Az utolsó előtti téma az eddig uralkodó pozitív megfogalmazás ellentéte, a már másutt is látott bálványellenesség. A zsoltár végső lezárása azonban Sionhoz kötődik, amely

---

¹⁷ Vö. RAVASI, *op. cit.*, 361-405.

Jahve jelenlétének helye, ahol a Hozzá hűséges emberek a kultuszban tudnak válaszolni az Ő szeretetére.¹⁸

4.4. A 146-150. zsoltár

A 146. zsoltár nyitja a végső allelujás zsoltárok sorát. Bár tartalmi szinten még a 145. zsoltárra hasonlít, mégis ez nyújtja az egész gyűjteménynek a zenei és teológiai alapját. Azon túl, hogy a halálújah keretes szerkezetet alkot, az első két vers a „laus perennis”, az örök dicséret alanyaként mutatja be a zsoltaírost, így nem csak egy allelujás himnusszal állunk szemben, hanem egy liturgikus szöveggel is. Mindazok imádsága ez, akiknek egyedül az Isten a támaszuk: „Jahve szegényeie”, a fogság utáni „kegyeseké”. A tizedik vers révén Jahve királyságának zsoltaíraihoz is közelít a 146. zsoltaír, hiszen a korábban az Istentől csak remélt tettek megalapozására ebben a versben kerül sor: „Király az Úr mindörökké, a te Istened, Sion, nemzedékről nemzedékre”. Az ötödik vers boldog mondása a 108. zsoltaírral rokon, hiszen mindkét helyen a dicsérettel szemben áll a szkepticizmus az emberi erőben és segítségben. Ismét egy későn keletkezett zsoltaírról van szó, amely számos zsoltaír mellett alapul vette a *Teremtés*, a *Prédikátor* és *Izaiás könyvét* is. Mivel az 1Mak 2,63 idézi a 4b verset, annak Kr.e. 134 és Kr.e. 63 közötti megírása szabja meg a zsoltaír keletkezésének végső idejét.

A *LXX* és a *Vulgata TM*-tól eltérő számozása a 147. zsoltaírnál ér véget, amennyiben az előbbieket 146. és 147. zsoltaírja alkotja együttesen a héber szövegű 147. zsoltaírt, amelynek a kezdetén és a végén is megtalálható az Isten dicséretére való felszólítás. A *TM* és a *LXX* fordítás számozásának eltérése abból adódik, hogy a *Hetvenes fordítás* összevonja a 9-10. valamint a 114-115. zsoltaírokat, illetve két részre osztja a 116. és 147. zsoltaírt.¹⁹ A *LXX* fordítás nem elégedett meg azzal, hogy kiegészítette a saját 147. zsoltaírát az Aggeusnak és Zakariásnak való tulajdonítással, hanem a *Vulgatával* együtt még ezen megjegyzés elé egy Alleluját is odahelyeztek azért, hogy biztosítsák a helyét a végső kompozícióban. Az újszövetségi Szentírásban utalás formájában találkozhatunk ennek a zsoltaírnak néhány versével: a hatodik vers témája, az alázatosak felmagasztalása és az istentelenek megalázása a *Magnificat*-ban is meg-

---

¹⁸ Vö. *uo.*, 707-724.

¹⁹ Vö. KUSTÁR ZOLTÁN, „A Zsoltaírok könyve”, in PECSUK OTTÓ (szerk.), *Bibliaismereti kézikönyv*, Budapest 2004, 211.

található (vö. Lk 1,52). Szent Pál lisztrai beszéde (vö. ApCsel 14,17) tükrözi a zsoltár 8-9. versének témáját a gondviselő teremtőről. A Lk 12,24 jézusi tanítása az Isten által fenntartott hollókról lehetséges, hogy nem csak az Illés ciklustól, hanem a Zsolt 147,9-től is függ. Az Istentől származó, üdvösséget hirdető szavak (18. v.) az ApCsel 10,36 és 13,26-nak is részei. A *Deutero-Izaiásnak* kedves témákat kifejtő himnusz Jahvét úgy mutatja be mint a mindenség Istenét: a természet, a megváltás, a világ, az idő, az emberiség és Izrael Istenét. A negyedik versből látszik, hogy a zsoltár szerzője Biblián kívüli forrást is felhasznált. Az *Ahikár bölcsessége* című, Kr.e. 5. századból származó irat negatív módon fogalmazza meg az ember csillagokra vonatkozó tudását: „Sok az ég csillaga, amelynek nevét senki sem ismeri az emberek közül”. Sokrétú a kapcsolat más bibliai könyvvel is: több zsoltártól kezdve, *Nehemiás* és *Jób könyvén* keresztül egészen *Trito-Izaiásig* sokmindent felhasznált, de a legszorosabban *Deutero-Izaiás könyvéhez* kötődik. A teremtés és a történelem ura egy és ugyanaz. Míg *Deutero-Izaiás* a teremtéstől halad az üdvtörténet eseményei felé, addig a zsoltárban ez pont fordítva van. Az első célja a remény fenntartása, hogy képes az Isten megszabadítani az ő népét, míg a második a hit értékelését célozza meg. Közös téma még Sion újraépítése is, továbbá Jahve bölcsessége és ereje, valamint Isten építésszéként való ábrázolása, ami nem fordul elő gyakran.

A Ter 1 papi szövegének hierarchiáját figyelembe véve alkotta meg a szent szerző a 148. zsoltárt, amelyben az egész teremtett világ az alleluják keretében zengi az ószövetségi „Te Deum”-ot. Rengeteg párhuzamot lehetne felsorolni, hiszen az ember gondolkodását kezdetektől meghatározza, hogy az egész világ, az Isten összes teremtménye ad hálát neki, dicséri őt. Ami miatt ez a zsoltár kitűnik a többi, Isten dicséretére felhívó zsoltár közül, az az, hogy az étellel vagy értelemmel nem bíró teremtményeket is közvetlenül hívja az Isten dicséretére. A későbbi irodalom már átveszi ezt a motívumot, mint pl. az apokrif *Hének könyve*. *Jeromos* az imádkozókat a következőképpen rangsorolta: Először a láthatatlan létezők dicsérik, aztán a láthatók. A láthatóknak két osztálya van: az égiek és a földiek. Aztán minden értelem nélküli dicséri az Istent és végül az ember. Ha az Istenben való hitre nem is szólítható fel az egész teremtett világ, mivel az egy személyes cselekedet, az Isten dicséretére viszont mindent fel lehet szólítani, mert a dicséret egy tágabb fogalom, amelyben megnyilvánul a létezés öröme. Ebben minden teremtmény részesül. Szent Pál a Róm 8,19-ben a teremtett világ sóvárgásáról ír, ami épp ellenkezője a zsoltárban szereplő boldog állapotnak. A

teremtés az Istennel való közösség kifejezője, amelyet a teremtménynek az allelujás dicsérettel kell megerősítenie, és ezáltal minden létező kibékül az Istennel (vö. Kol 1,20).

A 149. zsoltár az utolsó lírai költemény a *Zsoltárok könyvében*, hiszen az utolsó zsoltár az egésztest lezáró doxológia. *Gunkel* „a kardok táncának” nevezte el a 149. zsoltárt, a harmadik és a hatodik vers részleteinek kiragadásával. Ennek a rituális táncnak a végrehajtói a kardot suhogtatva eljátszották egy elképzelt ütközet jelenetét, amely során recitálták ezt a zsoltárt. A hatodik vers háborúra vonatkozó tartalma miatt sokan a szent háború ideológiai alapjának tekintették. A zsoltár két ószövetségi eseményhez is köthető: *Nehemiás* Kr.e. 5. századi háborús messianizmusához, illetve a Makkabeusok Kr.e. 2. századi, szírek elleni szent háborújához. *Nehemiás* így buzdított: „Ne féljetek tőlük! Gondoljatok a nagy és félelmetes Úrra és harcoljatok testvéreitekért, fiaitokért és leányaitokért, feleségeitekért és házaitekért” (Neh 4,8b). A Neh 4,11 hűségesen mutatja be a városfal felépítésének nehéz körülményeit: „Azok, akik a falon építettek, terhet hordtak és rakodtak, egyik kezükkel dolgoztak, a másikkal kardot tartottak”. A Makkabeus fiúk szónoklatai, imádságai és harcok lelkiségük hűen tükrözik integralizmusukat.²⁰ Az 1Mak 3,18-19 tartalma alapján fogalmazható meg a Makkabeusok alapvető hozzáállása ehhez a háborúhoz. Isten műveként tekintettek a küzdelemre, amelyben a harcosok mintegy az Isten véres áldozatot bemutató papjai, akik az Isten nevében végrehajtják az isteni ítéletet. A zsoltár első, ötödik és kilencedik versében megjelennek a „hasidim” vagyis a „kegyesek”, a „hívők”, akik az első versben „qahal hasidim”-et alkotnak, azaz hivatalos fórumra összehívott csoportként szerepelnek. Az ószövetségi Szentírásban egyedülálló a „hasidim” előfordulása itt status absolutusban, mert másutt mindig status constructusban áll. *Josephus Flavius* szerint Kr.e. 150 környékén a „hasidim” csoportjából alakult ki a farizeusok és az esszénusok két csoportja. A zsoltár így az ő énekük lenne, ami tényleg egy új ének, mert nem általánosságban az Istenben hívő zsidók győzelmi éneke, hanem azoké a „kegyesek”, akik a makkabeusi háborúban is részt vállaltak a Szeleukida hatalom ellen. A zsoltár azonban túlszárnyalja ezeket a konkrét történelmi határokat is, és a jó és a rossz között fennálló jelen- és jövőbeli küzdelem eszkatológikus ünneppé változik. A küzdelem végkimenetele a jó győzelme, vagyis az Isten uralma lesz.

---

²⁰ Vö. 1Mak 3,18-19; 4,8-13; 7,36-47; 9,44-47; 14,13-14.

A *Zsoltárok könyvét* lezáró doxológia, a 150. zsoltár egy véget nem érő istendicsőítés. Mindannyiunk számára ismerős a liturgikus használat, hiszen a reggeli istentisztelet dicséreti szthiráinak az előverseiként imádkozzuk azokat.²¹ A *Zsoltárok könyvén* belül az utolsó zsoltár az ötödik rész lezárását alkotja, ami így a korábbi doxológiákhoz társul.²² A zsoltárok öt könyvre való felosztását a *Pentateuchus* alapozta meg.²³ Egyúttal ez a zsoltár a végső allelujás zsoltárokat (Zsolt 146-150) is lezárja. Az 1. zsoltár bölcsességi, erkölcsi útmutatását követően az életet átítató imádságok sora következik, a tefillah, vagyis imádság azonban egyre kevésbé vált qinah-vá azaz könyörgéssé, és egyre inkább vált tehillah-vá, azaz dicséretté, míg a zsoltáros könyv legvégén a 150. zsoltár egésze az Istent dicséri. A 150. zsoltár az istendicséret emberi maximumát azzal éri el, hogy a korabeli összes hangszert felsorolja a dicséret eszközeként.²⁴ A *Krónikák könyve* (vö. 1Krn 6,16-32) összeköti a szent éneket Dávid énekeseinek 24 osztályával: „Mindezeknek az volt a tisztük, hogy énekeljenek az Úr házában cintányér-, hárfa- és lantkísérettel, az Úr házának szolgálatára, a király utasításai szerint atyjuk, tudniillik Ászáf, Iditun és Hemán vezetése alatt” (1Krn 25,6). Az énekesek azonban nem koncertet adtak, hanem a kultuszban közreműködő személyek voltak. Nem csak a II. Vatikáni Zsinat *Sacrosantum Concilium*-a buzdít az imádság énekkel, zenével való megélésére, hanem már Szent Pál is erre buzdította a keresztényeket az Efezusiakhoz írt levelében: „Magatok közt zsoltárokat, szent dalokat és lelki énekeket zengjétek, énekeljétek és zengedeztetek szívetekben az Úrnak! Adjatok hálát mindenkor mindenért a mi Urunk Jézus Krisztus nevében az Istennek és az Atyának!” (5,19-20). A 150. zsoltár érdekessége az „Él” istennév, amely kifejezi, hogy Izrael elfogadja a kánaániak legfőbb istenét, de minden tulajdonságát Jahvének tulajdonítja. Csak egyetlen egy Isten létezik: Jahve.²⁵

5. A Jer 20,13

Jeremiás könyve az egyetlen az ószövetségi Szentírásban, ahol a *Zsoltárok könyvén* kívül előfordul a „Dicsérjétek az Urat!” felszólítás.

---

²¹ Lásd 1. láb., 36.

²² Vö. Zsolt 41,14; 72,18-20; 89,53; 106,48.

²³ Vö. SCHMIDT, WERNER H., *Einführung in das Alte Testament*, Berlin – New York 1989, 301-302.

²⁴ Vö. FARKASFALVY DÉNES, *Zsoltároskönyv*, Budapest 2006, 344.

²⁵ Vö. RAVASI, *op. cit.*, 929-1006.

Közelebbről Jeremiás panaszában található (vö. Jer 20,7-18), amelynek első része egyéni panaszt tartalmaz (7-10. v.), a harmadik rész pedig önmaga megátkozását (14-18 v.). A közbeeső, imádságot tartalmazó második rész (11-13. v.) olyan mély bizalmat fejez ki, amely látszólag nem képezi szerves részét ennek a szövegegységnek. Mégis létezik olyan vélemény, amely szerint Jeremiás lelki válságában az érzelmek konfliktusával kell számolni és nem logikus hozzáállásával. Bizalmának alapja Jahve ígérete, amelyre a válságos időszakban is támaszkodhatott. A tizenharmadik vers az egyetlen az Ószövetségben, amely a címben szereplő istendicséretet tartalmazza a Zsoltárok könyvén kívül. Valószínűleg a zsoltárversre hasonlító rész Jeremiás könyvének liturgikus használata során lapszéli jegyzet formájában került bele a szövegbe. Didaktikus jellege kétségtelen, a nehézségek közepette is tudni kell dicsérni az Istent, ahogyan Jeremiás tette.²⁶ A tizenharmadik vers szövege: „Énekeljétek az Úrnak, dicsérjétek az Urat, mert megmentette a szegény lelkét a gonosztevők kezéből”. A szegény alatt már nem csak a gazdasági, szociológiai szempontból szegényt mutatja be, hanem a vallásos értelemben vett szegényt, vagyis a jámbor embert. A jámbor ember megmentése az alapja, az indoka az Isten dicséretére való felhívásnak.²⁷

6. Befejezés

Az énekeskönyv címének ószövetségi vizsgálata arra enged következtetni, hogy a cím kitalálója a liturgikus hagyományunkban erősen jelen lévő hálaadó, dicsérő imádság bibliai alapjait is ismerte és a szinte kizárólag a zsoltárokból előforduló, Isten dicséretére felhívó kifejezést magyarul, közérthető módon akarta védjegyként az imádságos könyv címéül adni. Arról a kifejezésről van szó, amellyel mindig, mindannyiunkat felszólít: „Dicsérjétek az Urat! – Alleluja!”

---

²⁶ Vö. *Jubileumi Kommentár. A Szentírás magyarázata II. kötet: Az Ószövetség könyveinek magyarázata. Zsoltárok könyve – Malakiás könyve*, Budapest 1995, 768.

²⁷ Vö. THORDAY ATTILA (főszerk.), *Jeromos Bibliakommentár I. Az Ószövetség könyveinek magyarázata*, Budapest 2002, 441-442.

PALLAI BÉLA

ÉNEKESKÖNYVÜNK ELSŐ KIADÁSÁNAK BEMUTATÁSA A TOVÁBBI VÁLTOZATOK FÉNYÉBEN

TARTALOM: 1. Bevezetés; 2. Általános ismertetés; 3. Szerkezeti felosztás; 4. Az 1954-es kiadás részletes ismertetése; 5. 1954-1960; 6. 1960-1974. 7. Befejezés.

1. Bevezetés

Amikor Dudás Miklós hajdudorogi megyéspüspök „feltétlenül szükséges és létfontosságú”¹ ügyként kezelte és hívei számára előkészítette a görögszertartású katolikus énekes- és imakönyv kiadását, s ezt bátran hangoztatta és nyomatékosította minden akkori hivatalos szerv felé, az egyik legfontosabb okként – természetesen sok más indok mellett – azt hangsúlyozta, hogy éppen eme kiadvány hiányának következménye a szentmisén kívüli liturgikus istentiszteletek fokozatos elnéptelenedése. Mindemellett dicséretre méltó az a tény is – és ezt folyamatosan a magyar görögkatolikuság² számlájára lehet írni – miszerint, templomi énekeskönyv esetében, nincs mindig szükség hangjegyekkel ellátott nyomtatott kiadásra, híveinknek „vérében” van az énekelt dallam, így a folyó szöveg teljesen elegendő volt és marad minden egyes újranyomott, átjavított példány esetében.

Ha ma hasonló indokkal kellene küzdeni, miszerint az imakönyvek hiánya miatt néptelenednének el a templomok, akkor az előbbi feltevés nem állná meg a helyét, ugyanis ma már a technika fejlettsége lehetővé teszi számos más lehetőség bevezetését (lásd: elektronikus formában elérhető verziók, mobilalkalmazások, templomban is használt diavetítők és kivetítők, oldalszámot jelző készülékek stb). Sajnos, ma is

---

¹ A 2144/1953. számú irat, 1953. november 27-ről, in *Görög Katolikus Püspöki Levéltár*, 233. doboz, 2. csomó, in IVANCSÓ I., *Görög katolikus liturgikus kiadványaink dokumentációja I. Nyomatásban megjelent művek*, Nyíregyháza 2006, 786.

² Román területeken például nincs a gyakorlatban a hívek közös éneklése, a változó részeket csak a kántor énekli.

még sok helyen létezik írástudatlanság, főleg falvakban, kisebb településeken, ahová ugyanúgy el kellene jutnia ezeknek a kiadványoknak, mégis meg merem kockáztatni azt a kijelentést, hogy hatvan évvel ezelőtt nagyobb sikere volt az énekeskönyv megjelenésének, még akkor is, ha figyelembe vesszük az akkori történelmi helyzetet, anyagi viszonyokat, s ezt nem csak a még abban az évben sürgetett pótlólagos rendelés³ igazolja.

2. Általános ismertetés

Az 1954-es kiadás kézbevétele óhatatlanul arra készíteti az érdeklődőt, hogy miután tüzetesen átlapozta a vizsgálni kívánt kiadványt, egymás mellé tegye az azt követő kiadásokat, és oldalszámról oldalra kezdje vizsgálni, összehasonlítani azokat. Először csak a mérete alapján, majd szerkezeti felosztás címén, ezt követően pedig tartalom szerint, s majd a legvégén az esetleges tévedéseket, hibákat megjegyezve, summázza a történelem ilyen rövid időszaka alatt végbement változtatások negatív és pozitív hatásait, eredményeit egyaránt. Viszont egy ilyen nagyon tüzetes munkafolyamat fokozatosan arra is biztatja az érdeklődőt, hogy feltegye magában a kérdést, mit és miért kellett változtatni esetenként az énekeskönyv/imakönyv újabb és újabb kiadásakor, aztán pedig miért szimpla újrányomásra volt csak szükség egyes esetekben, s nem utolsó sorban arra keresni magyarázatot, hogy a hívek igényét miképpen kellett kielégíteni egy-egy adott évtized keretén belül. Ennek figyelembevételével a címnek is eleget téve csak a már nyomtatásban megjelent, azaz forgalomba hozott példányok bemutatásán keresztül figyeljünk meg néhány fontos kérdést, ugyanis az idő rövidsége nem engedi meg az 528 s végül 960 oldalszámra duzzadt énekeskönyv szórószálhasogató tüzetes bemutatását.

Ezt a feladatot átengedjük a kiadványokért felelős bizottság tagjainak, amikor megfelelő időben újragondolják annak kiadását, hisz rajtuk múlik sok esetben a könyv sikere, ahogy annak idején, amikor azt teljesen újból kellett göröggről lefordítani s nem csak a liturgikus bizottság kezén kellett átmennie az anyagnak, hanem a fordítóbizottságnak is revideálnia kellett.⁴

---

³ IVANCSÓ I., *Magyar görögkatolikuság körlevélben közölt liturgikus rendelkezéseinek forrásgyűjteménye*, Nyíregyháza 1998, 120.

⁴ IVANCSÓ, *Görög katolikus liturgikus kiadványaink*, 786.

3. Szerkezeti felosztás

Az első kiadás⁵ címlapján a következő felirat található: „Dicsé-
jétek az Urat” görögszertartású katolikus énekes- és imakönyv kivonata⁶
– Vasár és ünnepnapiszent szolgálatok és főbb énekei. S ez máris bemu-
tatja saját magát, azaz azt a három fő részre osztott tartalmat, amiben
először imádságok, majd a szent szolgálatok énekei, és végül a különbö-
ző alkalmakra jelzett népénekek kerültek bele. Ez a felosztás az énekes-
könyv minden további kiadásának a magja, s kevés változáson megy át,
sőt a tartalomjegyzék szövege, a címsorok tekintetében sok helyen válto-
zatlan is marad, csak a tartalmuk rövidül, illetve bővül.

Első rész: IMÁDSÁGOK

A nap megszentelése
A lélek megszentelése
Az élet megszentelése
Az anyaszentegyház
A haza
Az olajkenet szentsége
Szent hazatérés
Az örök haza

Második rész: A szent szolgálatok énekei

Közimák
Reggeli istentisztelet (utrenye)
Istenszülei kánon
Vasárnapi, evangéliumi sztihirák
A szentmise
Hétköznapi tropárok
Változó részek a különböző szándékú szent liturgiákhoz
Alkonyati zsolozsma
Litia
Az oktoéch
Az egyházi év változó ünnepei
Virágos triód

---

⁵ Az egyszerűség kedvéért a továbbiakban csak az évszám jelzi a kiadást, cím nélkül.

⁶ „Gyakorlatilag mégis arról van szó, hogy a *Zsolozsmáskönyvből* készült már egy kivona-
tos könyv, s ennek is a rövidített változatáról van itt szó”. Lásd IVANCSÓ, *Görög ka-
tolikus liturgikus kiadványaink*, 783-784.

Az egyházi év állandó ünnepei
Énekek a közös méneából a szentek tiszteletére
Istenszülői énekek
Különféle ájtatosságok
Harmadik rész: Népénekek különböző alkalmakra
Énekek Jézusról
Mária-énekek
Karácsonyi énekek
Pápai himnusz⁷
Naptár
December 8. Szeplőtelen fogantatás.⁸

4. Az 1954-es kiadás részletes ismertetése

<i>Cím</i>	„Dicsérjétek az Urat” görögszertartású katolikus énekes- és imakönyv kivonata – Vasár és ünnepnapi szent szolgálatok és főbb énekei
<i>Oldalszám</i>	(+4) 528 (+4)
<i>Kép</i>	Fekete fehér fénykép a pócsi kegyképről alatta felirattal: <i>Könnyező pócsi Szűzanyánk, könyörögj érettünk!</i>
<i>Méret</i>	17 x 13 cm
<i>Approbáció</i>	619/1854. Nyíregyháza 1954. március 25. Miklós hajdúdorogi megyéspüspök, miskolci apostoli adminisztrátor
<i>OLDAL</i>	(+4) 528 (+4)
<i>1</i>	„DICSÉRJÉTEK AZ URAT” GÖRÖGSZERTARTÁSÚ KATOLIKUS ÉNEKES- ÉS IMAKÖNYV KIVONATA – VASÁR ÉS ÜN- NEPNAPI SZENT SZOLGÁLATOK ÉS FŐBB ÉNEKEI
<i>2</i>	Püspöki jóváhagyás

⁷ Ennek érdekessége, hogy hat veresszakot közöl, ami a következőkben, sajnos, elmarad.

⁸ Szemet verően észrevehető a végső betoldás ebben az esetben, és jogos a kérdés is, hogy miért nem került az egyházi év állandó ünnepei közé. Két tény is igazolni kívánja eme ünnep liturgikus tiszteletének fontosságát ezen a helyen. Elsősorban, mert annak istentisztelete megtalálható volt a régi énekeskönyvben; másodsorban pedig: mert az 1954/XVIII. 2126-os liturgikus rendelkezés is megkívánta, miszerint Mária-év lévén, a kegyelemteljes időszakból a magyar görögkatolikusok semmiképpen sem maradhattak ki.

Énekeskönyvünk első kiadásának bemutatása

3	I. RÉSZ IMÁDSÁGOK címszó alatt, bevezető rész következik, s az imádság mivoltáról kapunk tanítást.
4	Üres
5	A NAP MEGSZENTELÉSE (vastagított, nagybetűvel szedett cím) alatta rövid buzdítás. REGGELI IMÁDSÁG (középre zárt normál nagybetű). (A Szentháromság egy Istenhez.) Jóságos Atyám!... Álmomból felébredvén... Atya Igéje, legédesebb Jézus...
6	Szeretet Lelke! Szenteld meg... Legszentebb Nagyasszonyunk! Gyermeki... Krisztus szent Angyala! A szent keresztség óta... Felajánló ima. Uram, Jézus...
7	Folytatás az előző oldalról, benne utasítás búcsú elnyerésére történő utalással vastagon szedve. A MUNKA MEGSZENTELÉSE, tanítás pár sorba kisbetűvel szedve. IMA MUNKA ELŐTT, búcsú elnyerésére történő utalással. MUNKA UTÁN (búcsú elnyerésére történő jelzés).
8	ÉTKEZÉS ELŐTT ÉTKEZÉS UTÁN ESTELI IMÁDSÁGOK Rövid tanítás I. (Szent Makár imája...) Örökkévaló Isten...
9	Folytatás az előző oldalról. II. (Szent Antioch imája Jézus Krisztushoz.) Az Atyának mindenható... III. (A Szentlélekhez.) Uram, mennyei király... Irgalmazz nekem Teremtőm...
10	Folytatás az előző oldalról. IV. (A legszentebb Istenszülohöz.) Jóságos Királyunk... V. (A szent őrangyalhoz) Krisztus angyala... TÖKÉLETES BÁNAT FELINDÍTÁSA Jóságos Istenem! Szívem mélyéből...
11	Folytatás az előző oldalról.

	<p>A LÉLEK MEGSZENTELÉSE (nagyobb vastagított betűvel szedve). A BŰNBÁNAT SZENTSÉGE (normál vastagított betűvel). Hosszabb tanítás sűrű szedéssel és kisbetűvel. SZENTGYÓNÁS ELŐTT A LELKIISMERET MEGVIZSGÁLÁSA Ima: Édes jó Istenem! számtalan...</p>
12	<p>Az imádság folytatása az előző oldalról. Utasítás arról, hogyan kell lelkiismeretvizsgálatot tartani, apró betűs. LELKIISMERETVIZSGÁLAT Több (10) bekezdésbe szedett kérdéssorozat egészen a 14. oldalig.</p>
13	<p>Folytatás az előző oldalról.</p>
14	<p>Folytatás az előző oldalról. BÁNAT ÉS ERŐS FOGADÁS</p>
15	<p>A SZENTGYÓNÁS (középre zárt vastagított betű) Utasítás, kisbetűvel, de középre zártan és vastagított szedéssel. Imádság szövege. Ismét utasítás az előzőhöz hasonlóan. Imádság. Utasítás. Ima. A SZENTGYÓNÁS UTÁN Köszönetet mondok, Uram...</p>
16	<p>Folytatás az előző oldalról. Az 50. Zsoltár... (szöveg nélkül, csak utalás a 70. lapra) OLTÁRISZENTSÉG (kisbetűs utasítás több bekezdésben).</p>
17	<p>Folytatás az előző oldalról. IMÁK A SZENTÁLDÓZÁS ELŐTT I. (Nagy Sz. Bazil imája) – Uralkodó Urunk...</p>
18	<p>Folytatás az előző oldalról II. (Aranyszájú Sz. Jánostól) – Uram Istenem...</p>
19	<p>Folytatás az előző oldalról III. (Damaszkuszi Sz. János imája) – Szentélyed ajtaja előtt állok...</p>

Énekeskönyvünk első kiadásának bemutatása

	IV. Életünk jóságos és áldott táplálója... Végül a lap alján egy kisbetűs utalás arra, hogy a pap-pal együtt mondandó a szentmise áldozási imája, kisbetűvel vastagítottan szedve.
20	HÁLAADÁS A SZENTÁLDOZÁS UTÁN Középre zárt normál nagybetűs cím: I., II., III.
21	Folytatás az előző oldalról. IV., V., VI.
22	Folytatás az előző oldalról. TELJES BÚCSÚ SZENTÁLDOZÁS UTÁN (vastagított kisbetűs utasítás négy sorban), majd egy imádság: „Íme, jóságos édes Jézusom...”
23	Folytatás az előző oldalról. Fohász. Krisztus lelke, szentelj meg engem. Ennek végén zárójelbe tett utalás arra, mennyi búcsú jár ezekért az imádságokért, a szokásos feltételek mellett. FOHÁSZIMÁK Tulajdonképpen röpipákról van szó, rövid egymondatos kérések. Minden ima között vastagra szedett kisbetűs utalás a búcsúk elnyerésével kapcsolatban.
24	Folytatás az előző oldalról. LELKI ÁLDOZÁS (utasítás vastagított kisbetűs szedés). Ima Lelki áldozás Kisbetűs vastagított cím, amit egy az Oltáriszentséghez intézett imádság követ: „Jézusom, hiszem, hogy a legméltóságosabb Oltáriszentségben...”
25	Folytatás az előző oldalról, aminek a végén vastagított, kisbetűs utalás ismét csak a búcsúkra vonatkozólag. IMA AZ OLTÁRISZENTSÉG ELŐTT
26	Folytatás az előző oldalról.
27	Folytatás az előző oldalról.
28	Folytatás az előző oldalról. AZ ÉLET MEGSZENTELÉSE A KERESZTSÉG ÉS A BÉRMÁLÁS SZENTSÉGE Hosszabb utasítás.
29	Folytatás az előző oldalról.

	HÁLAADÁS A KERESZTSÉG SZENTSÉGÉÉRT Te mondottad, Uram... (ima)
30	A KERESZTSÉGI FOGADALOM MEGÚJÍTÁSA
31	Folytatás az előző oldalról. A HÁZASSÁG SZENTSÉGE Rövid tanítás ezzel kapcsolatban. HÁZASTÁRSÁK IMÁJA EGYMÁSÉRT
32	Folytatás az előző oldalról. SZÜLŐK IMÁJA GYERMEKEIKÉRT
33	Folytatás az előző oldalról. GYERMEKEK IMÁJA A SZÜLŐKÉRT I.
34	Folytatás az előző oldalról. GYERMEKEK IMÁJA A SZÜLŐKÉRT II.
35	IMA A JEGYESÉRT ÉS BOLDOG HÁZASSÁGÉRT AZ ANYASZENTEGYHÁZ Vastagított nagybetűs, nagyobb méretű. AZ EGYHÁZI REND SZENTSÉGE Normál vastagított nagybetűs cím, amit tanítás követ.
36	IMA AZ ANYASZENTEGYHÁZÉRT KÖNYÖRGÉS A PAPÉRT
37	Folytatás az előző oldalról, aminek a végén kisbetűs, de vastagon szedett utasítás a búcsúra vonatkozólag. IMA A LELKIATYÁÉRT A HAZA Rövid tanítás, kisbetűs.
38	IMA A HAZÁÉRT IMA A VILÁGI ELŐLJÁRÓKÉRT IMÁDSÁG A BÉKÉÉRT
39	Folytatás az előző oldalról. AZ OLAJKENET SZENTSÉGE Tanítás. IMA A BETEGEKÉRT
40	Folytatás az előző oldalról (Pázmány) IMA A HALDOKLÓKÉRT
41	Folytatás az előző oldalról. SZENT HAZATÉRÉS A JÓ HALÁL

Énekeskönyvünk első kiadásának bemutatása

	Tanítás. IMA A VÉGSŐ ÁLLHATATOSSÁG KEGYELMÉ- ÉRT
42	Folytatás az előző oldalról. IMA A BOLDOG HALÁLÉRT
43	Folytatás az előző oldalról. IMA A MEGHALT SZERETTEINKÉRT Zárójelbe tett vastag betűvel szedett kisbetűs utasítás Jézus Krisztus, szerető Atya... (ima)
44	IMA HALOTTAINKÉRT AZ ÖRÖK HAZA Tanítás. Kisbetű hosszasan. IMÁDSÁG JÉZUS SZENT SZÍVÉHEZ FELAJÁNLÁS JÉZUS SZENTSÉGES SZÍVÉNEK (Alacoque Szt. Margit imája)
45	Folytatás az előző oldalról. (Búcsúra utalás vastagított kisbetűs szedés) A CSALÁD FELAJÁNLÁSA JÉZUS SZENTSÉGES SZÍVÉNEK
46	Folytatás az előző oldalról. (Búcsúra utalás vastagított kisbetűs szedés) AZ EGÉSZ VILÁG FELAJÁNLÁSA....
47	Folytatás az előző oldalról. IMÁK A BOLDOGSÁGOS SZŰZ MÁRIÁHOZ KÖNYÖRGÉS SZŰZ MÁRIA KÖZBENJÁRÁSÁ- ÉRT
48	Folytatás az előző oldalról, s az imádság végén annak eredete. (Szent Bonaventura.) SZENT BERNÁT IMÁJA
49	Folytatás az előző oldalról. (Búcsúra utalás vastagított kisbetűs szedés) A PÓCSI KÖNNYEZŐ SZŰZ ANYÁHOZ Lásd 64. lap REGGELI, DÉLI, ESTI HARANGSZÓRA (Búcsúra utalás vastagított kisbetűs szedés)
50	A SZENT OLVASÓ
51	Folytatás az előző oldalról. IMÁK A SZENTEKHEZ

	Szent Józsefhez (búcsúkkal), Védőszenthez (búcsúkkal), Szent Miklós (búcsúkkal).
52	Folytatás az előző oldalról. Szent Jozafáthoz (búcsúkkal). BÚCSÚIMÁK Tanítás.
53	Folytatás az előző oldalról (búcsúkkal).
54	Folytatás az előző oldalról (búcsúkkal).
55	Folytatás az előző oldalról (búcsúkkal).
56	Folytatás az előző oldalról (búcsúkkal).
57	ÁJTATOSSÁG JÉZUS SZENTSÉGES SZÍVÉHEZ
58	Folytatás az előző oldalról.
59	Folytatás az előző oldalról.
60	Folytatás az előző oldalról. KÖZÖS SZENTSÉGIMÁDÁS Tanítás és a szertartás szövege.
61	Folytatás az előző oldalról.
62	Folytatás az előző oldalról. ÁJTATOSSÁG A BOLDOGSÁGOS SZŰZ MÁRIÁ- HOZ
63	Folytatás az előző oldalról.
64	IMA A KÖNNYEZŐ PÓCSI SZŰZANYÁHOZ
65	Folytatás az előző oldalról. Grafika ⁹
66	Grafika
67	II. RÉSZ A SZENT SZOLGÁLATOK ÉNEKEI Tanítás arra vonatkozóan, hogy ősi, keleti szertartása- inkat megőrizzük.
68	Üres.
69	KÖZIMÁK AZ ISTENTISZTELETEK SZOKÁSOS KEZDŐ IMÁI

⁹ Ennek kapcsán már itt meg lehet jegyezni, hogy a lenyomatokhoz szükséges klisék nem vesződtek el, azokból többet a későbbiekben is fel tudtak használni, például a fejléceket díszítő nyomóelemek, kör alakú és egyéb emblémák (a továbbiakban grafika).

Énekeskönyvünk első kiadásának bemutatása

70	AZ 50 ZSOLTÁR
71	Folytatás az előző oldalról.
72	HITVALLÁS Benne a „mély meghajlás” (és megtestesült...) és „föltámadás” (és föltámadott...) testtartásra történő figyelmeztetés.
73	A LEGSZENTEBB ISTENSZÜLŐHÖZ Érdemes megfigyelni, hogy ebben a részben a címe- ben Istenszülő és nem Szűzanya megnevezés szerepel.
74	ISTENTISZTELETEK VÉGÉN NAGY ELBOCSÁTÁS FORMULA
75	REGGELI ISTENTISZTELET UTRENYE ¹⁰ 3. ZSOLTÁR
76	Kis betűvel, vastagított, középre zárt szedéssel a 37., 62., 87., 102. és 142. zsoltárra való utalás, szöveg nélkül. Részletes utasítás, mind a pap, mind a hívek részére a végzést illetően. SOKIRGALMÚ ÉNEK
77	Folytatás az előző oldalról. A hatodiktól a kilencedik versig a zárójelben jelzett Alleluja ismétlésénél csak egy 2-es számjegy jelzi az ismétlést, minden más esetben a szó is ki van írva. FELTÁMADÁSI MAGASZTALÓ ÉNEK
78	Folytatás az előző oldalról.
79	Folytatás az előző oldalról.
80	Folytatás az előző oldalról.
81	Folytatás az előző oldalról.
82	Folytatás az előző oldalról.
83	Folytatás az előző oldalról.
84	Folytatás az előző oldalról.
85	NAGY DOXOLÓGIA
86	Tropár Tropár Grafika

¹⁰ A fejlécben bal oldalon, azaz a páros oldalra kerül a jelzett résznek a főcíme, míg a jobb oldalon, azaz a páratlan oldalon a főrészben szereplő alcímek kapnak helyet.

87	ISTENSZÜLŐI KÁNON
88	IDŐSZAKI KATAVÁSZIÁK ISTENSZÜLŐÉ
89	KARÁCSONYI
90	VÍZKERESZTI
91	Folytatás az előző oldalról.
92	TALÁLKOZÁSI
93	A SZ. KERESZTÉ
94	Folytatás az előző oldalról. VASÁRNAPI EVANGÉLIUMI SZTIHIRÁK
95	Folytatás az előző oldalról.
96	Folytatás az előző oldalról.
97	Folytatás az előző oldalról.
98	Folytatás az előző oldalról.
99	Vastag fejlécegrafika. A SZENTMISE Magyarázat, kis betűs de nem vastagított. ARANYSZÁJÚ SZENT JÁNOS EGYHÁZATYA LITURGIÁJA
120	HÉTKÖZNAPI TROPÁROK
123	VÁLTOZÓ RÉSZEK ¹¹ KÜLÖNLEGES SZÁNDÉKÚ SZENT LITURGIÁK- HOZ AZ EGYHÁZ BÉKESSÉGÉÉRT
124	Folytatás az előző oldalról. A SZENTLÉLEK SEGÍTSÉGÜL HÍVÁSA
125	HÁLAADÁS SZÁNDÉKÁRA UTASOKÉRT
126	Folytatás az előző oldalról. BETEGEKÉRT BŰNBOCSÁNATÉRT
127	Folytatás az előző oldalról. MINDEN JÓ KÉRELEMRE ELHUNYTAKÉRT
128	Folytatás az előző oldalról.

¹¹ Apostoli szakaszok jelzésével, kisbetűs, de vastagított és apróbb szedéssel, mint a többi szöveg.

Énekeskönyvünk első kiadásának bemutatása

	Elválasztó grafika az oldal közepén. ALKONYATI ZSOLOZSMA ¹² VECSERNYE
138	LITIA
142	Fejlécgrafika AZ OKTOÉCH VAGY NYOLCHANGÚ ÉNEKTÁR VASÁRNAPI ÉNEKEI Részletes utasításokkal, a sorrend a következő: szombaton alkonyati zsolozsmán, vasárnap reggeli zsolozsmán, a szent liturgián, vasárnap az alkonyati zsolozsmán és a nagybőjtben énekelt sztihirák, kánonok, tropár és konták szövegei.
204	Grafika.
205	Fejlécgrafika. AZ EGYHÁZI ÉV VÁLTOZÓ ÜNNEPEI A BÖJTI TRIÓDBÓL
218	A NAGYBÖJT SZERDÁIN ÉS PÉNTEKEIN ELŐSZENTELT ÁLDOZATÚ LITURGIÁN csengetés és térdeplés
221	Folytatólagosan. A NAGYBÖJT VASÁRNAPJAI Sorrend: utrenye, a Szent Bazil Liturgián énekelt tropár és konták szövege, prokimen, és a vasárnapi vecsernye részei, hasonlóan részletes utasítás kíséretében.
232	A NAGYBÖJT V. SZERDÁJÁN ESTE. CSÜTÖR- TÖK REGGELI ZSOLOZSMA KRÉTAI SZENT ANDRÁS BŰNBÁNATI NAGY KÁNONJÁVAL
238	Fél lap üresen, grafika.
239	Fejlécgrafika. VIRÁGOS TRIÓD A NAGYBÖJT VI. SZOMBATJA LÁZÁR FELTÁMASZTÁSÁNAK EMLÉKE A szent liturgiai részek

¹² A fejléc minden oldalon, a páros és páratlan oldalon egyaránt, hasonlóan a címsort jelöli csak, nem úgy, mint az Utrenye esetében.

240	VIRÁGVASÁRNAP LITIAI SZTIHIRÁK A REGGELI ZSOLOZSMÁN
247	A NAGYHETI SZENT SZOLGÁLATOKBÓL Tropár, valamint a hétfő, kedd, szerdai kontákok.
248-249	Alkonyati zsoltosma változó részei. Grafika.
250	Fejlécgrafika NAGYCSÜTÖRTÖK
257	Boldogságok.
260	NAGYPÉNTEKEN DÉLELŐTT A KIRÁLYI IMAÓRÁK RENDJE
267	Fejlécgrafika. NAGYPÉNTEKEN
270-272	Folytatólagosan. NAGYSZOMBATON A végén grafika.
273	Fejlécgrafika. HÚSVÉT VASÁRNAP Fejléc változik.
285-311	Fejlécben: A szent ötvened. A többi oldalon balról a vasárnapok soron következő címe, jobbra pedig a „vasárnapján” szó, mintegy a címmondat befejező részeként szerepel. Áldozócsütörtökhöz érve értelemszerűen csütörtök, és folytatólagosan változik, követve a soron következő vasárnap/ok elnevezéseit. Utolsó oldalon grafika.
313-318	Fejlécgrafika. PÜNKÖSD VASÁRNAPJÁN A SZENTLÉLEK ELJÖVETELE
319-321	PÜNKÖSDHÉTFŐN: A SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE
322-323	PÜNKÖSD UTÁN AZ I. VASÁRNAPON MINDENSZENTEK VASÁRNAPJA
324-341	Fejlécgrafika. AZ EGYHÁZI ÉV ÁLLANDÓ ÜNNEPEI
341	SZŰZ MÁRIA OLTALMA (Elcsúszott szerkesztés)

Énekeskönyvünk első kiadásának bemutatása

356	DECEMBER 8. SZEPLŐTELEN FOGANTATÁS ÜNNEPE Lásd: 509. 1. Kisebb méretű, de nagybetűs; vastagított szedés.
361	Grafika.
362	Fejlécgrafika. KARÁCSONY
363-387	Oldal közepén grafika, majd nyomban a karácsony éjjelére kiírt részek.
388-452	Fejlécgrafika. JANUÁR 6. A MI URUNK JÉZUS KRISZTUS SZENT ISTEN- JELENÉSE VÍZKERESZT Folytatólagosan különösebb elválasztások és oldaltöré- sek nélkül egészen augusztus 29-ig következnek az egyházi év állandó ünnepei. A végén oldalgrafika.
453-464	Fejlécgrafika. ÉNEKEK A KÖZÖS MÉNEÁBÓL A SZENTEK TISZTELE- TÉRE
465	Fejlécgrafika. ISTENSZÜLŐI ÉNEKEK SZOMBAT ESTE, VASÁRNAP REGGEL
467-468	Folytatás az előző oldalról. VASÁRNAP ESTE
469-470	VASÁRNAP ESTE, HÉTFŐN REGGEL ELBOCSÁTÓ ISTENSZÜLŐI A „3. HANG”-nál külön jelezve, hogy „SAJÁT DAL- LAM” szerint kell énekelni. Az oldal végén grafika.
471-476	KÜLÖNFÉLE ÁJTATOSSÁGOK PARAKLISZ Ó, áldott királynőnk...
477-478	Fejlécgrafika. PANACHIDA AZAZ MEGEMLÉKEZÉS AZ ELHUNYTAKRÓL
479	FELNŐTTEK TEMETÉSE A Damaszkuszi Szent János énekeinél csak az első és a

	nyolcadik ének szerepel, talán ez is hozzájárult, ahhoz, hogy sok helyen nem éneklük, nem ismerik a hívek a többi részét a kánonnak. Hasonló a helyzet a Jertek, adjunk búcsúcsókot... kezdetű éneksorral.
482-484	Grafika nincs, de helyette elválasztó vonal és három apró csillag jelzi a következő résztől való szétválasztást. GYERMEKTEMETÉSEN Két zsoltár és a változó részekre történő utalás, valamint a keresztsókolásra énekelt vers szövege. Az oldal végén grafika.
485	III. RÉSZ NÉPÉNEKEK KÜLÖNBÖZŐ ALKALMAKRA
486	Ikongrafika.
487-489	Fejlécgrafika NÉPÉNEKEK Itt sem marad el az utasítás, mikor milyen éneket lehet énekelni. Az énekek között a hármas csillag díszítés és oldaltörés gyanánt.
490-495	MÁRIA-ÉNEKEK
496-499	KARÁCSONYI ÉNEKEK A fejezet végén grafika tölti ki az oldalt.
500	PÁPAI HIMNUSZ (6 versszakban) A könyv befejezésekképpen köszöntés: DICSŐSÉG JÉZUS KRISZTUSNAK. MINDÖRÖKKÉ. ÁMEN.
501-507	Fejlécgrafika. NAPTÁR Szeptembertől, ahogy az egyházi év megkívánja. Majd a végén a rövidítések jegyzéke. Zárásként pedig ismét egy oldalt kitöltő grafika.
508	Ikongrafika
509	Fejlécgrafika. DECEMBER 8. Magyarázat, valamint utasítással ellátott rész, a végén ismét oldaltörő grafikával.
522	Teljesen üres oldal.

523-528	<p>TARTALOM</p> <p>Itt is észrevehető a végére szorított résznél (dec. 8.) érezhető betoldás.</p> <p>Az utolsó oldal alján pedig a nyomdai jelzés található.</p>
---------	---

5. 1954-1960

Az 1960-as kiadás mérete már jóval kisebb: 14,5 x 10 cm, de már 946 oldal. A cím is megváltozott, hiányzik belőle a „kivonat” szó és tulajdonképpeni jellegére is odafigyelve a szerkesztők az imádságos könyv betoldást is mellőzték. Bár több oldalszámmal büszkélkedik ez a kiadás, mégis kevesebb magánima jutott bele. Az 1954-es verzió első részéből a szentségek is kimaradtak, de a vecsernye, utrenye és Szent Liturgia liturgikus szövegeiből – ha nem is teljesen –, de minden fontosat közöl. A felosztás is megváltozott és egyöntetűbb lett.

1954	1960
<p>Első rész: IMÁDSÁGOK</p> <p>A nap megszentelése</p> <p>A lélek megszentelése</p> <p>Az élet megszentelése</p> <p>Az anyaszentegyház</p> <p>A haza</p> <p>Az olajkenet szentsége</p> <p>Szent hazatérés</p> <p>Az örök haza</p>	<p>Reggeli imádság</p> <p>Esti imádság</p> <p>Szentgyónás előtt</p> <p>Szentgyónás után</p> <p>Szentáldozás előtt</p> <p>Hálaadás a szentáldozás után</p>
<p>Második rész: A szent szolgálatok énekei</p> <p>Közimák</p> <p>Reggeli istentisztelet (utrenye)</p> <p>Istenszülői kánon</p> <p>Vasárnapi evangéliumi sztihirák</p> <p>A szentmise</p> <p>Hétköznapi tropárok</p> <p>Változó részek a különböző szándékú szent liturgiákhoz</p>	<p>A szent szolgálatok énekei</p> <p>Közimák</p> <p>Reggeli istentisztelet</p> <p>Az Istenszülő kánonja; időszaki katavásziák</p> <p>Vasárnapi fényénekek és evangéliumi sztihirák</p> <p>Aranyszájú Szent János liturgiája</p> <p>Hétköznapi tropárok</p> <p>Változó részek a különböző szándékú szent liturgiákhoz</p>

Alkonyati zsolozsma Litia Az októéch Az egyházi év változó ünnepei Virágos triód Az egyházi év állandó ünnepei Énekek a közös méneából a szentek tiszteletére Istenszülői énekek Különféle ájtatosságok	Alkonyati zsolozsma Lítiai ekténia Az októéch Az egyházi év változó ünnepei Az egyházi év állandó ünnepei ¹³ Énekek a közös méneából a szentek tiszteletére Az Istenszülő énekei Különféle ájtatosságok ¹⁴ Naptár Magyarázat ¹⁵
Harmadik rész: Népénekek különböző alkalmakra Énekek Jézusról Mária-énekek Karácsonyi énekek Pápai himnusz Naptár December 8. Szeplőtelen fogantatás.	

6. 1960-1974

Az 1974-es kiadás mérete az előzőhöz képest nem változott, oldalszáma viszont igen és már 958-ra nőtt ki magát. Papírja valamivel vastagabb lett.

1960	1974
Reggeli imádság Esti imádság Szentgyónás előtt Szentgyónás után	IMÁDSÁGOK Reggeli imádság Esti imádság Szentgyónás előtt Szentgyónás után

¹³ December 8. itt már a helyén van.

¹⁴ Közös szentségimádás, ájtatosság Jézus Szentséges Szívéhez, Paraklisz, Pannichida, Felnöttek temetése, Gyermek temetésén.

¹⁵ Három oldalon keresztül címszavak magyarázata.

Énekeskönyvünk első kiadásának bemutatása

Szentáldozás előtt Hálaadás a szentáldozás után	Szentáldozás előtt Hálaadás a szentáldozás után
A szent szolgálatok énekei Közimák Reggeli istentisztelet Az Istenszülő kánonja; időszak katavásziák Vasárnapi fényénekek és evangé- liumi sztihirák Aranyszájú Szent János liturgiája Hétköznapi tropárok Változó részek a különböző szándékú szent liturgiákhoz Alkonyati zsolozsma Litiai ekténia Az oktoéch Az egyházi év változó ünnepei Az egyházi év állandó ünnepei ¹⁶ Énekek a közös méneából a szent- tek tiszteletére Az Istenszülő énekei Különféle ájtatosságok ¹⁷ Naptár Magyarázat ¹⁸	A SZENT SZOLGÁLATOK ÉNEKEI Közimák Reggeli istentisztelet Aranyszájú Szent János liturgiája Alkonyati zsolozsma Az egyházi év változó ünnepei Az egyházi év állandó ünnepei ¹⁹ Énekek a közös méneából a szent- tek tiszteletére Az Istenszülő énekei
	KÜLÖNFÉLE AJTATOSSÁ- GOK ²⁰
	FÜGGELÉK ²¹

Az 1974-es kiadás függelékében „Hitünk igazságai és törvé-
nyei” címszó római I-gyel jelzett fejezetet találunk, s bár az összeállítás

¹⁶ December 8. itt is a helyén van.

¹⁷ Közös szentségimádás, ájtatosság Jézus Szentséges Szívéhez, Paraklisz, Pannichida, Felnöttek temetése, Gyermekek temetésén.

¹⁸ Három oldalon keresztül címszavak magyarázata.

¹⁹ December 8. itt is a helyén van.

²⁰ Közös szentségimádás, ájtatosság Jézus Szentséges Szívéhez, Paraklisz, Pannichida, Felnöttek temetése, Gyermekek temetésén.

²¹ Naptár, Magyarázat, Hitünk igazságai.

tömör és lényegre törő, valóban a fontosabb oktatást jelzi, szerkesztés szempontjából hagy némi kívánnivalót maga után. A következő cím a „Tartsd meg a parancsokat”, s bár új oldalon kezdődik, de ez már nem nagy nyomtatott betűvel szedett, igaz vastagított, viszont nem lehet tudni, új fejezetet alkot-e, vagy alfejezetről van szó. Tovább haladva folytatólagosan ugyancsak vastagított, de mégsem végig nagybetűs címek láthatók, s itt sincs következetesség. Végül pedig a szertartásunkról szóló rész találjuk, három és fél oldalon keresztül. Az egész függelék rész, méretben kisebb betűvel van nyomtatva.

Az 1974-es, 1984-es és 1994-es változatok megegyeznek.

1974-1984-1994	2013
IMÁDSÁGOK Reggeli imádság Esti imádság Szentgyónás előtt Szentgyónás után Szentáldozás előtt Hálaadás a szentáldozás után	Imádságok Reggeli imádság Esti imádság Szentgyónás előtt Szentgyónás után Szentáldozás előtt Hálaadás a szentáldozás után
A SZENT SZOLGÁLATOK ÉNEKEI Közimák Reggeli istentisztelet Aranyszájú Szent János liturgiája Alkonyati zsoltosma Az egyházi év változó ünnepei Az egyházi év állandó ünnepei ²² Énekek a közös méneából a szentek tiszteletére Az Istenszülő énekei	A szent szolgálatok énekei Közimák Reggeli istentisztelet Aranyszájú Szent János liturgiája Alkonyati zsoltosma Az oktoéch Az egyházi év változó ünnepei Az egyházi év állandó ünnepei ²³ Énekek a közös méneából a szentek tiszteletére Az Istenszülő énekei Paraklisz Akatiszt Panachida Felnőttek temetése Gyermektemetésen

²² December 8. itt is a helyén van.

²³ December 9. a dátum.

	Függelék ²⁴ Tartalom
KÜLÖNFÉLE AJTATOSSÁ- GOK ²⁵	
FÜGGELÉK ²⁶	

A 2013-as kiadás dicséretére váljék, hogy helyenként ismét teljesebbek a szertartásszövegek, több utasítást találunk benne és áttekinthetőbb a szerkezete.²⁷ Viszont nagyon apró betűs a nyomtatása, és itt-ott néhány hiba is belesúszott. Néhány példa ezek közül: a Paraklisznak és az Akatisztnak a tartalomban jelzett oldalszáma felcserélődött; a tartalomban szereplő, még az 1954-es kiadásban is ugyanúgy lévő Gyermektemetésen címszó a jelzett oldalon már Gyermekek temetése cím szerepel stb. De mindezek a negatívumok messze távol állnak attól, hogy a minőségben vajmi apró kárt tegyenek, hisz rendeltetésének megfelelően a kellő tíz évet mindenképpen fedezni fogja. Pozitívuma továbbá még, hogy a szükséges könyvjelzők²⁸ is belekerültek, ami megkönnyíti a használatát.

Hatvan év távlatából valójában csak úgy vesszük észre a változásokat – változtatásokat – ha visszaemlékezünk arra, hányszor lapoztuk rongyosra ezeket az imakönyveket. A főtisztelendő urak, s a kántorok énekeskönyvének szoros tartozéka a könyvjelzők és ceruzacsonkok, amivel személyre szabott jelzések vésődtek bele ezekbe a kiadványokba, hogy annak tartalma egyöntetű hangzást eredményezzen minden közös éneklés alkalmával.

7. Befejezés

Egyértelmű és vitán felüli az a tény, hogy nagy szükség van az énekeskönyvünkre, amelyek mostanra már első kézmozdulatra megfelelő helyen nyílnak ki. A praktikus használat, a jól átgondolt szerkesztés

---

²⁴ Naptár, Magyarázat, Hitünk igazságai és törvényei, Szertartásunkról.

²⁵ Közös szentségimádás, ájtatosság Jézus Szentséges Szívéhez, Paraklisz, Pannichida, Felnöttek temetése, Gyermekek temetésén.

²⁶ Naptár, Magyarázat, Hitünk igazságai.

²⁷ Vö. 106. old.: az Apostoli és evangéliumi szakaszok jegyzéke az elhunytakért szóló szertartásrészben, vagy a Paraklisz alkalmával felolvasásra kerülő evangéliumi szakasz teljes szövege jelen van.

²⁸ IVANCSÓ, *Görög katolikus liturgikus kiadványaink dokumentációja*, 835.

eredménye. A használhatóság javára pedig az írható, hogy viszonylag rövid időn belül kiforrtta magát, nem okozott gondot az áttérés, könnyű volt mindig az újat megszokni, annak egyre jobb és pontosabb kialakítása miatt.

Végezetül pedig engedjék meg, hogy az első kiadásban szereplő, még a naptár rész előtt található köszöntéssel zárjam le gondolataimat: Dicsőség Jézus Krisztusnak!

IVANCSÓ BAZIL

ÉNEKESKÖNYVÜNK A ROSKOVICS-, DANILOVICS-, KRAJNYÁK-FÉLE ÉNEKESKÖNYVEK SORÁBAN

TARTALOM: 1. Bevezetés; 2. A Roskovics-énekeskönyv; 3. A Danilovics-énekeskönyv; 4. A Krajnyák-énekeskönyv; 5. A „Dicséjétek az Urat” című énekeskönyv; 6. Zárszó.

1. Bevezetés

A „Dicséjétek az Urat” című görögkatolikus énekeskönyv 1954-ben jelent meg első alkalommal.¹ A dr. Dudás Miklós püspök által kiadott, újdonságnak számító énekeskönyvünknek azonban komoly előzményei voltak, bár a maga nemében forradalmi újításnak számított, és az elkövetkező évtizedekben ezen kiadás is, majd a későbbiek országosan elterjedtek.

Az előzmények tehát a Roskovics Ignác hajdúböszörményi parókus által kiadott *Ó hitű imádságos és énekes könyv*, majd Danilovics János hajdúdorogi püspöki külhelynök *Általános egyházi énekkönyve*, valamint dr. Krajnyák Gábor budapesti segédlelkész által megjelentetett *Gyűjteményes nagy énekeskönyv* című énekeskönyv volt.

A *Dicséjétek az Urat* című énekeskönyv a címlap felirata szerint kivonat, de az nincs rajta feltüntetve, hogy melyik énekeskönyvünké. Mégis, az imaszövegek és az utasítások szó szerinti egyezése alapján egyértelmű, hogy a *Dicséjétek az Úr nevét* című papi zsolozsmáskönyvünk kivonatos könyvének, az *Énekeljétek a mi Istenünknek* című könyv kivonatának kell tekinteni.²

Az Állami Egyházügyi Hivatal engedélyét nem volt könnyű megszereznie dr. Dudás Miklós püspök atyának a kor viszonyai közepette. Azonban a korábban tervezett 15 ezres példányszám helyett 10 ezres példányszámban mégiscsak sikerült elérnie a megjelentetés engedélyezé-

¹ Vö. IVANCSÓ I., *Görög katolikus liturgikus kiadványaink dokumentációja I. Nyomtatásban megjelent művek*, Nyíregyháza 2006, 783-786.

² Vö. IVANCSÓ, *Görög katolikus liturgikus kiadványaink dokumentációja*, 643-656.

sét.³ Az indoklás szerint „híveinket már több mint egy évtizede nem láthattuk el sem ima-, sem énekeskönyvvel”.⁴ S bár a püspöknek nem ez volt a legbátrabb lépése a kommunista államhatalommal szemben, hanem a Görög Katolikus Papnevelő Intézet megalapítása, mégis annak ellenére, hogy egész életében mert szembenállni a kommunizmussal és ateizmussal, talán a Szentlélek vezetésének és Szűzanyánk közbenjárásának köszönhető, hogy nem hurcolták el Szibériába. Illik tudni, hogy a püspök mindig felöltözve, reverendában, ülve aludt, és az előszobájában el volt készítve egy bőrönd kehellyel, diszkosszal, antimenzionnal, liturgikus ruhával, friss proszforával és borral, s némi ruhával, készen állva arra, hogy bármikor jöhetnek érte.

2. A Roskovics-énekeskönyv

De érdemes az előzményekhez visszatérni és onnan kezdeni a bemutatást. Az első magyar nyelvű görögkatolikus imakönyv, ami nyomtatásban megjelent, a Roskovics Ignác hajdúböszörményi parókus által összeállított *Ó hitű imádságos és énekes könyv* volt 1862-ben, s olyannyira meghozta a sikerét, hogy 1898-ig nyolc kiadást ért meg és általánosan elterjedt volt. Igaz, formátuma jóval nagyobb volt a későbbi imakönyveknél, és oldalain kéthasábosan tartalmazza a liturgikus szövegeket. Egyetlen egy későbbi imakönyvünk sem ilyen, csak alkalmanként hoznak bizonyos részekén kéthasábos szöveget.⁵ A továbbiakban a görögkatolikus sajtóban is többször hírt adtak róla, olykor értékeléssel, amely mindig pozitív volt.

Részei:⁶

I. rész: „Köz imádságok és hitbéli tudnivalók”. Egy része hasonló az *Imádságos könyvecske* tartalmához, vagyis a szokásos kezdetet és a hitvallást tartalmazza először, majd a tíz parancsolatot részletes értelmezéssel, az egyház öt parancsát, majd a hét szentséget; ez utóbbiakat ismét értelmezve. Ezután a bűnöket és az erényeket, majd a gyónás előtti imákat és az 50. zsoltárt, végül a hét napjainak és a szentek közös tropárait.

---

³ Vö. *uo.*, 790.

⁴ *Uo.*, 784.

⁵ *Uo.*, 12.

⁶ Vö. *uo.*, 17-18.

- II. rész: „Reggeli magános ájtatosság”. Azonban nem csak imák vannak benne, hanem liturgikus szövegek is.
- III. rész: A reggeli zsolozsma állandó részeinek teljes szövege.
- IV. rész: A Szent Liturgia.
- V. rész: A változó részek minden jó kérésre és elhunytakért.
- VI. rész: A déli istentisztelet.
- VII. rész: Az alkonyati zsolozsma állandó részei és a 6. hangú sztihirák.
- VIII. rész: Ebéd és vacsora előtti és utáni imák. Ezek az imák a zsolozsmákból valók, tehát még ezek is tekinthetők liturgikus szövegeknek.
- IX. rész: „Esteli magános ájtatosság”. A szokásos kezdet után magánimák alkotják ezt a részt.
- X. rész: Gyónás előtti és utáni imák.
- XI. rész: Áldozás előtti imák. Jelentős részét a 2. hangú „áldozati kánon” teszi ki, de helyet kap benne a nagycsütörtöki tropár is.
- XII. rész: Áldozás utáni imák. Többnyire magánimák, de jelen van benne két tropár is.
- XIII. rész: Paraklisz. Az első ismert magyar fordítás.
- XIV. rész: A felnőttek temetése.
- XV. rész: A gyermekek temetése.
- XVI. rész: Az Oktoékhosz vasárnapi énekei.
- XVII. rész: A tizenegy evangéliumi sztihira a reggeli zsolozsmára.
- XVIII. rész: Triódion. A vámos és farizeus vasárnapjától a nagyböjt ötödik vasárnapjáig tartalmazza a vasárnapi liturgikus szövegeket. Közben egy hosszas magyarázat is helyet kap benne: „Tudnivalók a böjtről”.
- XIX. rész: Virágos triódion és Pentekosztáron. A virágvasárnaptól kezdve a mindenszentek vasárnapjáig terjedő rész.
- XX. rész: Az állandó ünnepek legfontosabb liturgikus szövegei.

A könyvet végül Szent Ambrus hálaadó éneke, a *Te Deum* zárja, amit a tartalomjegyzék nem sorol külön részbe.

Akár a tartalom, akár a korabeli (bőséges) tudósítások alapján igazolva láthatjuk, hogy Roskovics Ignác könyve volt az első olyan, magyar nyelvű görögkatolikus énekeskönyv, amit a szertartásokhoz használni lehetett. Egyetlen hátránya a nagy méret volt: a mai énekeskönyvünk méretének több mint dupláját tette ki.

3. A Danilovics-énekeskönyv

Danilovics János hajdúdorogi parókus, püspöki külhelynök *Általános egyházi énekkönyve* a hajdúdorogi liturgikus fordító bizottság negyedik terméke. Már címe is azt célozta, hogy általános egyházi énekeskönyv legyen, s ezt a célját sikerült is elérnie, amit könnyen kezelhető formátuma is elősegített, ezen kívül sokkal több imát és éneket tartalmazott, mint a Roskovics-féle imakönyv. Sikerét az is mutatja, hogy 14 kiadást ért meg, s a híveknek olyannyira nagy igényük volt rá, hogy volt év, amikor kétszer is ki kellett adni.

Kozma János 1943-ban így tekint vissza Danilovics János művére: „A Danilovics-énekeskönyv a Roskovics-féle óhítű hiányosságait igyekezett pótolni főleg az ünnepi részben, mely Roskovicsnál még igen hiányos volt. 1893 után több mint harminc éven át egyedül uralta kléroszainkat. Nagyobb teljességre, szöveghűsége, hittani pontosságra, főleg pedig magyarosságra való törekvése sok részben sikeres volt, bár ez utóbbi szempontból a népies kifejezések keresése olykor már ártott is neki”.⁷

Az imakönyv tehát mindazokat a szövegeket közli, melyek az istentiszteletek közös végzéséhez szükségesek, emellett azonban magánimák is szerepelnek benne.

Részei:⁸

- I. Általános imádságok: a szokásos kezdet, valamint azok az imák, amelyek a Danilovics által kiadott kis imafüzetben is szerepelnek.
- II. Szertartások: reggeli zsolozsma, Szent Liturgia (a minden jó kérés szándékára és a halottakért szóló részekkel), Előre megszentelt áldozatú liturgia, vasárnapi tropárok és kontákok, végül az alkonyati zsolozsma.
- III. Oktoékhosz: szombat délutáni alkonyati zsolozsma, vasárnapi reggeli zsolozsma és vasárnapi alkonyati zsolozsma.
- IV. Triódiön és Pentekosztárion: hasonló felosztásban, mint az Oktoékhosz.

---

⁷ KOZMA J., „Szerartási szövegeink magyar fordításai IV”, in *Görögkatolikus Szemle* 18 (1943) 4.

⁸ Vö. IVANCSÓ I., *i. m.*, 143-144.

- V. Ünnepi részek: az előesti, reggeli és utőünnepi istentiszteletek énekei. A nagyheti szertartások énekei is helyet kapnak itt, ahogyan a karácsonyi és vízkereszti királyi imaórák is.
- VI. Az alkonyati zsolozsma sztihirái a szentek közös részeiből.
- VII. A szentek naptára: ezt a szerző táblázatban foglalta össze.

A számozatlan lapokon a tartalomjegyzék kap helyet, végül a legutolsó számozatlan lapon a kiigazítandó sajtóhibák jegyzéke.

Ezzel az imakönyvvel tehát olyan könyvet kaphattak a kezükbe a hívek, amely tartalmazta a liturgikus szövegeket a teljes liturgikus évre, mégpedig sokkal gazdagabban, mint a Roskovics-féle énekeskönyv, s így teljes mértékben be tudtak kapcsolódni a szombati és vasárnapi alkonyati zsolozsmába, a vasárnapi reggeli zsolozsmába, s ugyanígy az ünnepekbe. Együtt végezhatték még ezen felül a ritkábban előforduló istentiszteleteket is. A görögkatolikus egyházban általánosan elterjedt, évtizedeken át használtban volt, s 1892 és 1913 között tizennégy kiadást ért meg. Mérete is alkalmazkodott a praktikumhoz: könnyen hordozható volt kis méreténél fogva.

Ezek után jött egy érdekes és „kilógó” fejezet a Danilovics-féle énekeskönyv történetében. 1920-ban dr. Krajnyák Gábor budapesti segédlelkész átdolgozta és tovább bővítette Danilovics könyvét, és Miklósy István hajdúdorogi megyéspüspök engedélyével a Szent István Társulatnál meg is jelentette (10. kiadásként, holott az „eredeti” Danilovics-féle könyvnek is van 10. kiadása!).⁹ Ennek értékelése vegyes volt: kapott bírálatot és méltatást is. Sikerét mutatja, hogy nagyon rövid idő alatt az egész kiadás (5 ezer példány) elfogyott.¹⁰ Ugyanakkor Papp Antal püspök – miután Krajnyák Gábor kérte tőle, hogy a Miskolci Apostoli Exarchátus területén is rendelje el imakönyvének használatát – válaszlevelében a cenzori véleményt idézte: „A dr. Krajnyák Gábor által kiadott énekeskönyv megjelenésével a szertartások végzésében nagyon nehéz helyzetbe kerültünk, mert bár az új énekeskönyv nagyrésztben meghagyja a Danilovics-féle énekeskönyv szövegét, de azt sok helyen módosítja. Pedig a módosítás sokszor szükségtelennek és feleslegesnek látszik. [...] Tetézi a nehézséget az, hogy a régi Danilovics-féle énekeskönyvet be sem lehet szerezni már, mert dr. Krajnyák Gábor annak tu-

---

⁹ Vö. *uo.*, 163-171.

¹⁰ KRAJNYÁK G., „Szertartási könyveink magyar fordításai”, in *Görögkatolikus Szemle* 19 (1943) 2.

lajdonjogát megszerezvén azt kiegészítve a Szt. István társulat kiadásában jelentette meg, s miután ezen újabb kiadás is elfogyott, újabbat nem adhat ki; így tehát kényszerhelyzetbe kerültünk s a most megjelent újabb kiadást tudjuk csak beszerezni. Nem szükséges tehát az új kiadású énekeskönyv kötelező beszerzését elrendelni, mert úgy sincs más.”¹¹

Egészen érdekes, hogy a Danilovics-féle énekeskönyv utolsó, 14. kiadása 1913-ban látott napvilágot, a Krajnyák Gábor által kibővített és átdolgozott változat pedig 10. kiadásként, 1920-ban jelent meg.

A könyv tartalmának megvizsgálása alapján megállapíthatóak azok a bővítések, melyekkel ez a Krajnyák által átdolgozott kiadás kiegészült. A reggeli zsolozsmában ez a kiadás több liturgikus szöveget közöl; több a különféle szándék és az ezekre szóló változó rész; s végül a hétköznapi tropárok és kontákokat is tartalmazza.

Ezek a bővítések valóban előnyt jelentettek a korábbi Danilovics-kiadásokhoz képest. A kritikus értékelések nem is erről szóltak, hanem inkább arról, hogy Krajnyák Gábor többször finomított a fordításokon, ezzel pedig lehetetlenné tette az egyöntetű éneklést templomainkban olyan helyeken – s talán az összes hely ilyen volt –, ahol egyes hívek ütött-kopott, elrongyolódott Danilovics-énekeskönyvet, mások az új, Danilovics-Krajnyák-féle kiadást használták.¹² Annnyiből azonban mindenképpen jelentős a könyv újbóli megjelentetése, hogy pótolta azt a hiányt, amely a legutóbbi kiadás óta eltelt években (1913-tól) jelentkezett.

4. A Krajnyák-énekeskönyv

Mint említettük, a Danilovics-féle énekeskönyv utolsó, 14. kiadása 1913-ban látott napvilágot, a Krajnyák Gábor által átdolgozott változat pedig 1920-ban, amelynek nem voltak további kiadásai. Ezért a további években ismét hiány jelentkezett az énekeskönyvek tekintetében.

Dr. Krajnyák Gábor budapesti segédlelkész ezért ismét munkához látott, és 1924-ben kérelmezte Miklósy István hajdúdorogi megyés-

---

¹¹ Iktatószám nélküli irat, 1929. szeptember 13-ról, in *Görög Katolikus Püspöki Levéltár*, 100. doboz, 1. csomó.

¹² Vö MELLES N. G., 887/1941. számú irat, 1941. március 31-én, in *Görög Katolikus Püspöki Levéltár*, 168. doboz, 1. csomó; LEGEZA J., 1596/1935. számú irat, 1935. augusztus 22-ről, in *Görög Katolikus Püspöki Levéltár*, 140. doboz, 1. csomó; MELLES G., „Vélemény az 1596. számhoz”, 1973/1935. számú irat, 1935. augusztus 28-ról, in *Görög Katolikus Püspöki Levéltár*, 140. doboz, 1. csomó; MIKLÓSVÖLGYI J., „Énekszövegeink egységesítése”, in *Görögkatolikus Szemle* 45 (1943) 3; MAK-SZIM J., „A mi énekeink”, in *Görögkatolikus Szemle* 4 (1944) 3-4.

püspöktől, hogy engedélyezze az 1920-ban átdolgozásában megjelent Danilovics-Krajnyák-énekeskönyv újabb, tovább bővített kiadását. Sok liturgikus szöveg addig elterjedt és használatban lévő fordítását érintetlenül hagyta, ugyanakkor más szövegeken módosított, miután az eredeti göröggel (s nem az addigi fordítások alapjául szolgáló ószlávval!) egybevetette, mert – ahogyan indokolta – szükséges az eredeti göröggel egybevetni, hogy a fordítás az eredeti értelemhez hű maradjon.

„A fordítást azonban a görög szöveg szerint kellett csinálnom, illetve revideálnom, mert valamint az ószláv fordítás a maga nemében tökéletes és az ószláv nyelvnek megfelelő, mert az eredeti görög szöveg szerint készült, úgy a magyar fordítás is, hogy megfelelő lehessen, mint az ószláv, csak a görög szöveg szerint készülhet. Fordításból újabb jó fordítást csinálni képtelenség.”¹³

Ami a gyakorlati oldalról nagyon pozitív előrelépést jelentett – azon kívül, hogy Krajnyák az eredeti görög szövegből fordította a szövegeket –, az a tény, hogy először jelentek meg nyomtatásban az énekeink tagoltan, vagyis éneklési pauzákkal megjelölve.¹⁴ Ennek értelmében a kántorok, akik addig csak a saját belátásuk szerint tagolták az énekeket (több-kevesebb sikerrel), ettől a kiadástól kezdve meghatározott módon vezették a dallamainkat. Ez a tagolás azonban minden kántorunk számára nagy segítséget jelentett, egyúttal a Hajdúdorogi Egyházmegye és a Miskolci Apostoli Exarchátus éneklésében teljes egységet hozott.

„A készülő énekeskönyv üdvös újítása lesz az éneklési pauzák megjelölése, ami nagyban hozzá fog járulni egységes éneklési módunk előmozdításához. A nagy énekeskönyv oly nagy anyagot fog felölelni, aminő eddig magyar nyelven még nem jelent meg.”¹⁵

S ami a gyakorlatban további előnyt jelenthetett azon kántoroknak és híveknek, akik tudtak kottát olvasni: hogy a kötet végén a mintadallamok kottája is megtalálható.¹⁶

Körülmekintő munkára vall, hogy a karácsonyi, vízkereszti és nagypénteki zsoltárokat, ószövetségi olvasmányokat és apostoli szaka-

---

¹³ A 197/1926. számú irat, 1926. január 23-ról, in *Görög Katolikus Püspöki Levéltár*, 100. doboz, 1. csomó

¹⁴ Vö. „Előszó” a könyv [5.] számozatlan lapján. – Ennek datálása: „Budapest, 1928. Szent Miklós napján”; „2280. Dr. Krajnyák: Nagy énekeskönyvének kötelező használata”, in *Hajdúdorog egyházmegyei Körlevelek I-II* (1929) 2.; POPOVICS A., „Az új énekes könyv”, in *Görög-katolikus Szemle* 13 (1929) 2-3.

¹⁵ „Készül az új nagy énekes könyv”, in *Chrysostomos* 5 (1928) 80.

¹⁶ Vö. „Új ima- és énekkönyveink”, in *Máriapócsi Virágoskert* V/9 (1929) hátsó borító; *Görög-katolikus Szemle* 10 (1929) 3.

szokat is tartalmazza, ami úgyszintén a kántorok dolgát könnyítette meg azzal, hogy nem kellett további zsolotároskönyveket, illetőleg szentírási szakaszokat forgatni.¹⁷ A zsolotáros imádkozásába ugyanakkor a híveknek is könnyű volt bekapcsolódni, mivel ezeket a kezükbe kapták az énekeskönyvvel.

Egyébként a könyv számos képpel lett díszítve, amelyek már nem az általános, sablonos, egyszerű nyomdai képek, hanem a leghíresebb keleti, nyugati és hazai festőművészek képeinek művészi reprodukciói voltak.¹⁸

Megállapíthatjuk tehát, hogy Krajnyák Gábor a teljesség igényével szándékozott kiadni énekeskönyvét, mindenre odafigyelve és mindenben a maximumra helyezve a mércét.

Az énekeskönyv részei:

- I. Oktoékhosz: előbb az alkonyati, majd a reggeli zsolozsmák változó részei a 8 hang szerint, majd az Oktoékhoszba beágyazva Arany-szájú Szent János Liturgiája, a vasárnapi és hétköznapi antifónákkal, tropárokkal, kontákokkal, prokimenekkel és áldozási versekkel. Csak ezek után következik a vasárnap esti alkonyati zsolozsma.
- II. Triódion a vámos és farizeus vasárnapjától Lázár szombatjáig az alkonyati és a reggeli zsolozsma sztihiráival, ikosaival és kontájkjaival. A vajhagyó vasárnap énekei után az előre megszentelt áldozatú liturgia részeivel, de megtaláljuk benne a Krétai-kánon szertartását is.
- III. Virágos triódion és Pentekosztáron: a nagyhét és a húsvét-pünkösdi ünnepkör zsolozsmáinak és Liturgiáinak változó részei.
- IV. Elbocsátói istenszülői énekek
- V. Közös ménea: a szentek közös sztihirái, tropárjai, kontájkjai.
- VI. A mintadallamok kottázva.

A Krajnyák-énekeskönyv sikerét mutatja, hogy még 1949-ben is kapható volt, amikor már kizárólagossá vált, s már 1944-ben felmerült a második kiadás terve is,¹⁹ teljesen változatlan állapotban meghagyott

---

¹⁷ POPOVICS, „Az új énekes könyv”, 2-3.

¹⁸ *Uo.*

¹⁹ Vö. IVANCSÓ, *i. m.*, 510.

szövegekkel, de a sajtóhibákat kiiktatva s néhány szükséges szertartásbeli utasítással ellátva.²⁰ Ez azonban soha nem valósult meg, Krajnyák Gábor *Gyűjteményes nagy énekeskönyvéből* mindössze egy kiadás látott napvilágot. Ez azonban hosszú időn keresztül történt: éveken keresztül mindig annyit nyomtattak belőle, amennyire szükség mutatkozott. Utólag értékelve kimondhatjuk, hogy évtizedeken keresztül kiválóan be tudta tölteni hivatott feladatát a magyar görögkatolikusság körében. Hátránya azonban a Roskovics-énekeskönyvhöz hasonlóan a nagy mérete volt.

1930. május 30-án az *Egyetértés* című amerikai lap elismerőleg ír a *Gyűjteményes nagy énekeskönyvről*:

„Nagyszerű meglepetéssel szolgált ez esztendő elején a budapesti magyar görög katolikus paróchia agilis helyettes lelkésze: dr. Krajnyák Gábor, amikor a görög szertartású katolikus magyar hívek számára oly énekes könyvet állított össze, amely szinte úttörő a görög szertartású magyar imakönyvek között. Dr. Krajnyák Gábor, aki annak idején a részben elavult és már teljesen elfogyott Danilovics-féle imakönyvet is teljesen átdolgozta, belátta, hogy ez nem egészen megfelelő a magyar hívek számára, s ezért alkalmazkodva a tipikon útmutatásaihoz s az egyházmegyék előírásaihoz, az eredeti szláv s görög szövegek hű fordításával nagy hiányt pótló új könyvét, mely magában foglalja a böjti s virágos triódot, valamint az Oktoich vasárnapi énekeit, a liturgia állandó részeit, reggeli és vecsernyei imákon kívül az utrenyét, vecsernyét és az év változatlan ünnepeinek végzéseit útmutatását. E könyvet bírnia kellene minden olvasni tudó görög katolikus magyarnak, már csak azért is, hogy a különböző végzések énekeiből megismerve szertartásunk ünnepeit, ezek jelentőségeit, ősi szép szertartásához jobban ragaszkodjon.”²¹

A *Nemzeti Újság* 1930. június 15-én úgyszintén:

„Dr. Krajnyák Gábor: *Gyűjteményes Nagy Énekeskönyv a görög szertartású katolikus hívek használatára*, 674. oldal. A hazai egyházi irodalomnak különleges terméke Krajnyák megjelent műve, mert a görög szertartás eddig fel nem tárt szépségeit nyújtja magyar fordításban. Nélkülözhetetlen kézikönyve a hazai görögkatolikusságnak, mert felöleli az egész évre szóló szertartási anyagot és rendszeres feldolgozásban magában foglalja mindazt, amit az idegen nyelvű liturgikus könyvek külön-külön tartalmaznak. Ez az első rendszeres görög liturgikus énekeskönyv.

---

²⁰ KRAJNYÁK G. iktatószám nélküli levele, 1944. május 20-ról, in *Görög Katolikus Püspöki Levéltár*, 189. doboz, 2. csomóp.

²¹ A 484/1954. számú irat melléklete.

Fordítása magyaros és előnye, hogy az énekszövegek szünjelekkel vannak ellátva, ami az egységes éneklési módot nagyban előmozdítja. A végén imákat és kottás énekrészeket nyújt. Szép illusztrációk és gondos, csinos kiállítás emelik a könyv értékét. A hajdúdorogi egyházmegyei főhatóság jóváhagyásával jelent meg. Egész vászonkötésben tokkal 12 pengő.”²²

5. A „Dicsérjétek az Urat” című énekeskönyv

Mivel a Krajnyák-féle énekeskönyv gyorsan fogyott, s több kiadást nem ért meg, ezért volt indokolt egy újabb és még bővebb tartalmú énekeskönyv kiadása.

„Híveinket már több mint egy évtizede nem láthattuk el sem ima-, sem énekeskönyvvel” – indokolta Dudás Miklós megyéspüspök az Állami Egyházügyi Hivatalnak az újabb énekeskönyv megjelenetésének szükségességét. A püspök eredetileg 15 ezer példányt tervezett megjelentetni. Ezt azonban nem csak az Állami Egyházügyi Hivatal kifogásolta, de maga az egri érsek is, mivel a római katolikus ima- és énekeskönyvekből is csak 20 ezer példány megjelenetésére kértek engedélyt.²³ Dudás Miklós püspök válaszában azzal indokolta a tervezett 15 ezres példányszámot, hogy utoljára az 1930-as években jelent meg görögkatolikus énekeskönyv, így addigra a használatban lévők tönkrementek, s épp az énekeskönyvek hiánya az egyik fő oka a zsolozsmák folyamatos elnéptelenedésének. De levelében közölte, hogy 10 ezerre csökkentik a tervezett példányszámot.²⁴ Ezt a példányszámot az Állami Egyházügyi Hivatal jóváhagyta, a kiadást megengedte.²⁵

Az új énekeskönyv jelentőségét Dudás Miklós fogalmazta meg az egyházmegyei körlevélben: „A liturgikus énekek szövege azonos Danilovics János fordításával és megegyezik a Kozma János féle kiadással is, így zavartalanul használható azokkal együtt is”.²⁶ A kötetre valóban annyira nagy szükség volt, hogy még ugyanabban az évben (1954-

---

²² *Uo.*

²³ „3. sz. melléklet”, in *Görög Katolikus Püspöki Levéltár*, 233. doboz, 2. csomó

²⁴ A 2144/1953. számú irat, 1953. november 27-ről, in *Görög Katolikus Püspöki Levéltár*, 233. doboz, 2. csomó.

²⁵ „Kiadói engedély”, iktatószám nélküli irat, 1954. október 25-ről, in *Görög Katolikus Püspöki Levéltár*, 238. doboz, 1. csomó.

²⁶ „1778. A „Dicsérjétek az Urat” énekeskönyv megjelenése”, in *Hajdúdorog egyházmegyei Körlevelek XVI* (1954) 1.

ben) a következő körlevélben azt közölte a püspök, hogy még van lehetőség rendelni belőle, de már csaknem elfogyott.²⁷

Részei:²⁸

I. Imádságok

II. A szent szolgálatok énekei: közimák (szokásos kezdet, 50. zsoltár, hitvallás, elbocsátók), reggeli zsolozsma, időszaki katavásziák, vasárnapi evangéliumi sztihirák, Szent Liturgia, hétköznapi tropárok, változó részek a különleges szándékú Szent Liturgiákhoz, alkonyati zsolozsma, lítia, oktoékhosz, triód, virágos triód és pentekosztáron, állandó ünnepek, közös ménea a szentek tiszteletére, Istenszülői énekek, paraklisz, pannachida, felnőttek és gyermekek temetése).

III. Népénekek különböző alkalmakra

A könyv végén találjuk a szentek naptárát szeptembertől augusztusig, majd a december 8-i Szeplőtelen fogantatás énekei zárják az énekeskönyvet.

Ez az énekeskönyv is beváltotta a hozzá fűzött reményeket: a kommunista állam akadályozásai ellenére általánosan elterjedt, s 1994-ig öt kiadást ért meg.

6. Zárszó

Görögkatolikus egyházunknak tehát folyamatosan kellettek a hitélet gyakorlásához az ima- és énekeskönyvek. Hosszú fejlődésen mentünk keresztül, amíg az ungvári uniótól (1646) kezdve a hajdúdorogi fordító bizottság (1879-1892) első munkáitól eljutottunk az egyre bővebb tartalmú énekeskönyvekig, melyek már nem csak az alkonyati és reggeli zsolozsmát és a Szent Liturgiát, de az állandó ünnepek, a nagyböjti és húsvéti időszak énekeit, és a szentek általános méneáját is magukban foglalták. Újabb lépcsőfokot jelentett dr. Krajnyák Gábornak az eredeti görög szöveghez visszanyúlni és abból fordítani. A fejlődés per sze még a „Dicsérjétek az Urat” című énekeskönyvnel sem állt meg,

---

²⁷ „2127. Pótlólagos énekeskönyv-rendelés”, in *Hajdúdorogegyházmegyei Körlevelek* XVIII (1954) 2.

²⁸ Vö. IVANCSÓ, *i. m.*, 792-793.

hanem a 2000-es években tetőződött be, amikor is dr. Orosz Atanáz atya szerzetesapoként adta ki a teljes *Triódiónt*, *Pentekosztáriónt* és *Méneát*, amelyek már valóban mindent, azaz mindent tartalmaznak az első betűtől az utolsóig. Így ahhoz, hogy minden bizánci szertartású szövegünk magyarra legyen fordítva, már csak a teljes *Oktoékhoszt*, az *Eukhologiont* (és benne Szent Jakab Liturgiáját) kellene kiadni, melyre hadd legyen szabad bátorítanom Püspök atyáinkat.

JACZKÓ SÁNDOR

AZ 1954-ES ÉNEKESKÖNYVÜNK MEGJELENÉSÉNEK KÖRÜLMÉNYEI*

Ebben a tanulmányban az 1954-es énekeskönyv kiadásának engedélyeztetését mutatom be a fennmaradt levéltári források alapján. Részletesen ismertetem Dudás Miklós hajdúdorogi püspök (1939-1972) és miskolci apostoli adminisztrátor (1946-1972) levelezését, amellyel az illetékes egyházi és állami szerveknél elérte az énekeskönyv hivatalos megjelentetését.

Kutatásomat jelentős mértékben előmozdította az Ivancsó István által összeállított görögkatolikus liturgikus kiadványok dokumentációja, amely részletesen is foglalkozik az énekeskönyv forrástörténeti bemutatásával.¹ Nyirán János a Görögkatolikus Püspöki Levéltár vezetője engedélyezte a forrásokhoz való hozzáférést, míg Majchricsné Ujteleki Zsuzsanna, a Görögkatolikus Püspöki Levéltár munkatársa a dokumentumok szakszerű közzétételében segédkezett.² Fáradozásukat ezúton is köszönöm.

A vizsgált énekeskönyv belső címlapja szerint Dudás Miklós püspök 1954. március 25-én hagyta jóvá az énekeskönyv szövegét. Az approbáció egyrészt lezárta a revíziós bizottság munkáját, másrészt megnyitotta a kiadáshoz szükséges egyeztetési fázist. A továbbiakban a második szakasz kronológiai bemutatására szorítkozom.

Az 1954-es énekeskönyv nyomdai munkálatainak megkezdéséhez az Állami Egyházügyi Hivatal írásos beleegyezésére volt szükség. Az ÁEH felállításáról az országgyűlés 1951. május 18-án elfogadott 1951. évi I. törvény döntött. A Magyar Kormány 1951. május 19-én hozta létre a hivatalt, azzal a céllal, hogy az állam és az egyház szétválasztásával az állami szervek és a felekezetek együttműködését biztosít-

---

* A tanulmány az OTKA PD 109559 A görögkatolikus egyház élete a 18. században a Barkóczy instrukció fényében című támogatásnak köszönhetően készült el.

¹ IVANCSÓ ISTVÁN, *Görög katolikus liturgikus kiadványaink dokumentációja I. Nyomtatásban megjelent művek*, Nyíregyháza 2006, 783-794.

² A levelek betűhív közléssel, az akkori helyesírás alapján írtuk át.

sák.³ Ezzel az eljárással az Állami Egyházügyi Hivatal teljes körű adminisztratív felügyeleti jogot kapott az egyházak felett.⁴ A hivatal a közel negyven évnyi együttműködés során a kommunista rendszer eszközeként gátolta az egyház szabad működését. Az ÁEH egyházi ügyekbe való beavatkozása az egyházkormányzat cselekvőképességét is korlátozta, szabad működését gátolta, belső önállóságát csökkentette.

Dudás Miklós püspöknek a hatályos rendelkezések értelmében az ÁEH-tól kellett kérelmeznie az énekeskönyv megjelentetését. Az ÁEH Dudás püspök előterjesztésének megvizsgálásával dr. Czapik Gyula egri érseket bízta meg, aki 1951-től a püspöki kar elnöke is volt egyben. Az egri érseket kortársai kiváló tárgyalófélnek tartották, aki Mindszentyvel szemben a kommunista hatalommal való együttműködéstől sem zárkózott el.⁵ Czapik és Rákosi személyes kapcsolatban álltak egymással, emiatt az érsek nem volt teljesen kiszolgáltatva az Állami Egyházügyi Hivatal mindenkori elnökének. Pszichológiai hadviselése hatékonynak bizonyult, ajtócsapkodásaival és Rákosira való hivatkozásával gyakran el tudta érni az ÁEH döntésének megváltoztatását is. Keresztes Sándor, a Demokrata Néppárt egykori politikusa, későbbi vatikáni nagykövet visszaemlékezésében megemlítette egy alkalmat, amikor Rákosi kifejtette Barankovicsnak: „Tudja, nagyon boldog vagyok, hogy nem ő a primás. Mert Czapik olyan, mint a gumilabda: ha lenn megszorítom, fent kidudorodik”.⁶

Czapik Gyula érsek teljes körű és részletes információgyűjtést végzett. Mind a hajdúdorogi püspöktől, mind a miskolci adminisztráció helynökétől is adatokat kért a nyomtatás előtt álló könyvről. Hamis illúzióba ringatnánk magunkat, ha ebbe az eljárásba az adminisztráció egyházjogi szuverenitásának megbecsülését próbálnánk beleerőltetni. Sokkal inkább a kommunista vezetés hatalomgyakorlási technikája érhető tetten, amely megosztás elvén alapult. Az említett levél szövege a következő:

---

³ Lásd az Állami Egyházügyi Hivatal felállításáról szóló 1951. évi I. törvényt és a végrehajtása tárgyában hozott 110/1951. (V. 19.) MT rendeletet: BALOGH MARGIT – GERGELY JENŐ, *Állam, egyházak, vallásgyakorlás Magyarországon 1790-2005. I-II. História Könyvtár, Okmánytárak*; 2., Budapest 2005, II., 955-959.

⁴ KISSASSZONDY ÉVA (szerk.), *Az Állami Egyházügyi Hivatal Iratanyagának Jegyzékei I. Adattár*, Budapest 2005, 7.

⁵ TOMKA FERENC, *Halálra szántak, mégis élünk! Egyházüldözés 1945-1990 és az ügynök-kérdés*, Budapest 2005, 25.

⁶ KÖRÖSI ZSUZSANNA – TÓTH PÁL PÉTER, *Pártok 1956. Válogatás 1956-os pártvezetők visszaemlékezéseiből*, Budapest 1997, 158.

E.312/1953.

Az Összes Ordinárius Urakhoz.

Az Állami Egyháziügyi Hivataltól a mai napon az alábbi irat érkezett egyházmegyei hivatalomhoz:

„Állami Egyháziügyi Hivatal, Bpest, II. Pasaréti út 59. sz. 254-48/126/VI. Előadó: Haraszi L. Főegyházmegyei Hatóság Eger.

Az 1954. évi könyvkiadási terv előkészítéséhez szükségem van az Egyház által kiadásra tervezett könyvek ismertetésére, ezért kérem az alábbiakat Hivatalommal közölni:

1. A kiadásra tervezett könyv 1954. évi I., II., III., vagy IV. negyedévben kerül kiadásra?

2. A könyv címe.

3. A szerző neve.

4. A könyv jellege.

5. Hányadik kiadás?

6. Előző kiadások példányszáma.

7. Fordító

8. Felelős kiadó

9. Formátum

10. Iv-szám

11. Példányszám (fűzve, kötve)

12. Ár (fűzve, kötve)

13. Papírsúly

14. Papír minőség.

A fenti tájékoztatást 1953. november 15-ig szíveskedjék Hivatalomnak megküldeni.

Budapest, 1953. október 16.

Miklós Dénes sk. elnöki titk. vez. Ph

Tisztelettel kérem az Ordinárius Urakat, hogy a fentiekkel kapcsolatos javaslataikat és terveiket szíveskedjenek november hó 10-ig hozzám eljuttatni.

Tisztelettel:

Eger, 1953. évi október hó 19-én.

Dr. Czapik Gyula s.k. egri érsek⁷

---

⁷ *Görögkatolikus Püspöki Levéltár* (a továbbiakban *GKPL*) I-1-a. 1880 (1883)/1953.

Mivel Czapik érsek levele 1953. október 19-én kelt, így Dudás püspök úrnak közel három hete volt arra, hogy a szükséges adatokat megküldje.

Az egri érsek szívélyes hangvételű leirata arról tudósít, hogy az egri egyházmegyei hivatalnak öt napja van az állami előterjesztésre, a Hivatal értesítésére. Ez a stilisztikai apróság adja a kulcsot a levél megfelelő értelmezéséhez. Czapik Gyula az ÁEH-féle hivatalt nagy kezdőbetűvel írta. A kiemelés a hivatal diktatórikus jellegét sugallja, amelynek a saját egyházmegyei hivatala köteles engedelmessé válni. Az együttműködés jellege további vizsgálatokat igényel. „A Hivatal élén az Elnökség állt, amely a hivatalvezetőt, a helyettesét, az elnökségi titkárt és az adminisztrátort foglalta magába. Az elnök közvetlen irányítása alá tartozott a személyzeti osztály, az ellenőrzési csoport, az egyházpolitikai osztály, a könyvelési csoport, az ügyviteli csoport, a budapesti előadó és a vidéki megbízottak”.⁸ Az ÁEH nevében Miklós **Imre** elnöki titkárságvezető utasította Czapik Gyula érseket az énekeskönyv megjelentetésének koordinálására.

Kronológiailag ide illeszkedik az a levél, amit dr. Szántay Szémán István a miskolci apostoli adminisztrátúra helynöke intézett Dudás Miklóshoz. Ahogy korábban említettem, Czapik egri érsek E.312/1953 számú levelét ugyanis nem csak a hajdúdorogi püspöknek címezte, hanem az adminisztrátúra helynökétől is információt kért. Az érsek adatgyűjtéséről az adminisztrátúra általános helynöke közvetlenül értesítette az egyházmegye püspökét. Szántay helynök ennek ellenére mégsem az énekes könyv adatai után érdeklődött a püspöknél, hanem egy kisebb terjedelmű imakönyv megjelentetését szorgalmazta. Ugyanakkor a püspök figyelmébe ajánlotta a *Mindennapi kenyér* című imakönyv újraomtatását is.

789/1953. sz.

Nagyméltóságú és Főtisztelendő Püspök, Apostoli Administrator Úr!

Az egri érsek úr nekem is megküldte E.312/1953. sz. iratát, amelyben a kiadandó egyházi könyvekre nézve kér adatokat, az Állami Egyházügyi Hivatal részére. Teljesen átérzem, hogy mennyire fontos volna nagy énekes könyvünk (esetleg zsolozsmás könyvünk) mielőbbi kiadása, viszont egy kisebb terjedelmű

---

⁸ KISASSZONDY, *Az Állami Egyházügyi Hivatal*, 7.

imakönyv is éppen olyan fontos volna ifjúságunk lelki épülésére. Mély tisztelettel ajánlom ezt is Excellentiád főpásztori figyelmébe.

Máig is igen keresett az általam szerkesztett és két kiadásban teljesen elfogyott „Mindennapi kenyér” c. imakönyv, – ennek kiadására nézve is kérném Excellentiád jóindulatát.

Az esetleges kedvező főpásztori elvi válasz után terjeszténém be az egri érsek urnak a kívánt adatokat.

Fiui hódolattal és Sz. Jobbjának csókolásával vagyok

Miskolc, 1953. október 23.-án

Excellentiád engedelmes fia

dr. Szántay Szémán István
helynök⁹

A bibliai képpel élve az ellenséges ember által elvetett konkoly tehát felütötte a fejét. Dudás püspököknek már nem csak az ÁEH jóváhagyását kellett megszereznie, hanem ügyelnie kellett arra is, hogy saját helynöke szellemi ambíciója, lelki igénye ne terelje mellékvágányra az énekeskönyv megjelentetését.

A hajdudorogi püspöktől

1891/1953. szám.

Főtisztelendő Szántay-Szémán István urnak

pápai prelátus, általános helynök Miskolc.

Hivatkozással Prelátus Urnak folyó év 789. szám alatt kelt iratára, közlöm Méltóságoddal, hogy a hajdudorogi egyházmegeye ki akarja adni (ötödik kiadásban) az imádságos könyvet, valamint az énekes könyvet is.

A magam részéről nem emelhetek kifogást az ellen, hogy Általános Helynök Úr saját imakönyvére megkérje a kiadási engedélyt.

Nyiregyháza, 1953. október 28.

Krisztusban igen szives atyja:

püspök, apostoli
adminisztrátor.¹⁰

---

⁹ GKPL I-1-a. 1880/1953.

¹⁰ GKPL I-1-a. 1880/1953.

Stilisztikailag érdekes a püspök elköszönése: „Krisztusban igen szíves atyja”, mert ezzel mind a helynök személyi függését, mind saját jóindulatát hangsúlyozta. A püspök atyai szelídsége és az egyházmegye világos szándéka konfrontálódott a helynök személyes érdekével, pontosabban fordítva. A püspök érzékeltette, hogy miközben az egyházmegye az állami bürokráciával hadakozott az imádságos könyv ötödik megjelentetéséért és az énekes könyv kiadásáért, addig a helynök saját könyve propagálásával szétforgácsolná az egyházmegye kezdeményezését.

Habár a helynök különutas politikáját nem akadályozhatta meg, nem késlekedett a Czapik érsek által kért adatok megküldésével. Az 1888/1953. iktatószámú levelében a kérdőpontokra a következő választ adta 1953. november 6-án:

A hajdúdorogi püspöktől

1883/1953. szám.

Főtisztelendő Érsek Úr!

Excellenciád E.312/1953. szám alatt kelt átíratával kapcsolatban tisztelettel megküldöm a magyar görög szertartású katolikus hívek számára feltétlenül kiadandó könyvekre vonatkozó adatokat.

Egyben kérem, hogy az esetleges tárgyalások folyamán méltóztassék kihangsúlyozottan rámutatni arra, hogy a mi hiveink számára nem állottak régi kiadású ima és énekeskönyvek rendelkezésre. Így hiveinket már több mint egy évtizede nem láthattuk el sem ima-, sem énekeskönyvvel. Ezért az új kiadás engedélyeztetése a mi számunkra feltétlenül szükséges és létfontosságú.

Fogadja Excellenciád kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.

Nyiregyháza, 1953. november 5.

hajdudorogi püspök.¹¹

Az egyházmegye a levélhez csatolt 1. számú melléklet alapján a „Miatyánk” című imádságoskönyv kiadását 40.000 példányban tervezte. A 2. számú melléklet a „Görögkatolikus Szertartástan” hittankönyv 5000 példányban történő megjelentetését kérelmezte. A 3. számú melléklet a Czapik érsek által küldött kérdéssorra válaszol.

---

¹¹ GKPL I-1-a. 1880/1953.

- 1./ A kiadásra tervezett könyv 1954. II. negyedévében kerül kiadásra.
- 2./ A könyv címe: DICSÉRJÉTEK AZ URAT!
- 3./ A szerző neve: –
- 4./ A Könyv jellege: templomi énekeskönyv
- 5./ Hányadik kiadás: első.
- 6./ Előző kiadások példányszáma: –
- 7./ Fordító: Egyházmegyei fordítóbizottság
- 8./ Felelős kiadó: Hajdúdorogi Egyházmegye
- 9./ Formatum: A/5
- 10./ Ivszám: Példányonként 13 iv, összesen 195.000 iv.
- 11./ Példányszám: füzve 15.000. Füzve valamennyi, eladás-kor részletenkint
- 12./ Ára füzve 50 Ft
- 13./ Papírsúly: 5.850 kg
- 14./ Papír minőség: fatartalmú 60 gr-os.¹²

Az énekeskönyvvel kapcsolatban dr. Czapik Gyula módosításokat fogalmazott meg. A javasolt változtatások pusztán technikai jellegűek, magát a szöveget nem érintették. A helyesbítést egyrészt azzal magyarázhatjuk, hogy Czapik Gyula nyomdász családban született, így a könyvek fogadtatását is meglehetősen jól ismerte.

Édesapja, Czapik Gyula szegedi könyvkereskedő,¹³ sőt nyomdatulajdonos is volt. Az érsek édesapjától örökölte a sajtó iránti érzékenységet, a nyomdászmesterséget is elsajátította. Fiatal kora óta több lap szerkesztőségében dolgozott, létrehozott egy könyvkiadó vállalatot, amely *Korda* néven működött.¹⁴ Főpásztorságának kezdetétől szíven viselte a katolikus sajtó fejlődését, élete utolsó szakaszában pedig annak védelmét és működését.¹⁵

Az E 326/1953. számú 1953. november 15-én keltezett levelében a következőket olvassuk:

---

¹² 3. számú melléklet, in *GKPL I–1–a*. 1880/1953.

¹³ Az üzlet Szegeden a Kárász utca 14. szám alatt volt.

¹⁴ VARGA BÉLA (főszerk.), *Veszprém Megyei Életrajzi Lexikon*, Veszprém 1998, 103.

¹⁵ KLESTENITZ TIBOR, *A katolikus sajtómozgalom Magyarországon 1896-1932*, Budapest 2013, 281-282.

Főtisztelendő Püspök Úr!

A „Dicsérjétek az Urat” énekeskönyv érdekében kérem megengedni, hogy észrevételezzem: a 15 ezres példányszám túlméretezett, lévén hogy a latin ima- és énekeskönyvre csak 20.000 példányt kérünk. Az 50 Ft-os eladási ár nem téves? A terv szerint hangjegyes lenne? Alig hiszem, hogy ez ma technikailag kivihető lenne.

Fogadja Nagyméltóságod őszinte tiszteletemet

Eger, 1953. évi november hó 15-én.

Dr. Czapik Gyula
egri érsek.¹⁶

Az egri érsek a latin énekeskönyvek forgalmának ismeretében túlzónak tartotta az előirányzott példányszámot. Czapik Gyula ismerte az ÁEH sajtópropagandájának működését. Ő is 1954-ben állított össze egy ima és imádságos könyvet,¹⁷ amit ugyanúgy engedélyeztetnie kellett. Arról azonban hallgatott, hogy a latin énekeskönyveket sokkal gyakrabban újranyomtatták. Dudás püspök úr egyházpolitikai tapasztalatai és előrelátásának ismeretében azonban feltételezhetjük, hogy olyan forgatókönyvvel is számolt, amelyben valamelyik hatóság akadályozná a megjelentetést vagy bármilyen indokkal csökkentené a tervezett volument. Dudás Miklós püspök a szükséges példányszámnál eleve többet kérvényezhetett, számolva az esetleges tartózkodó vagy elutasító magatartással is.

Excellenciád E.326/1953. szám alatt kelt iratára tisztelettel közlöm, hogy a „Dicsérjétek az Urat” c. templomi énekeskönyvből legalább 10.000 példányra lenne szükség a hajdudorogi egyházmegyének, valamint a miskolci apostoli adminisztraturának.

Legyen szabad hivatkoznom arra, hogy ez az énekeskönyv templomba járó hiveink számára nélkülözhetetlen, mivel a szentmisén kívül összes istentiszteleteink (vasár- és ünnepnapi reggeli és délutáni istentiszteletek stb.) változó énekszövegeit

---

¹⁶ GKPL I-1-a. 1880/1953.

¹⁷ CZAPIK GYULA (szerk.), *Ima és énekeskönyv. A katolikus hívek számára*, Szent István Társulat, Budapest 1954. Később *Áldjuk az Urat* néven jelent meg 1955, 1957, 1959, 1960, 1962, 1964, 1966, 1967, 1968, 1970, 1971, 1972, 1974, 1975. évben

tartalmazza. A legutolsó énekeskönyv kiadására az 1930-as években történt, a használatban lévő könyvek nagyrészt tönkrementek. Éppen énekeskönyvünk hiánya az egyik főoka a szentmisén kívüli liturgikus istentiszteleteink fokozatos elnéptelenedésének.

Az énekeskönyv kiadását drágítja, hogy az előző kiadások szövegének tökéletlensége miatt a könyv anyagát teljesen újból kellett görögről lefordíttatni, s azt a fordítóbizottság által revideáltatni.

A könyv folyó szöveggel kerülne kiadásra, hangjegyek nélkül. A minimálisra csökkentett ára darabonként 35 Ft lenne.

Az énekeskönyvre vonatkozó adatokat, 10.000 példányszámra átdolgozva mellékelem.¹⁸

A harmadik melléklet átdolgozását nem bonyolították túl, egyszerűen graffital átjavították (valószínűleg Rojkovich helynök) a korábban elkészített adatokat.

A levél Dudás Miklós püspök átgondolt és tudatosan felépített sajtóapostolkodását tanúsítja. Levelében megindokolta az énekeskönyv kiadásának időszerűségét, az árkalkulációba beépítette a fordítási költségeket is. Az Állami Egyházi Hivatalt értesítette 1954. március 27-én, így az egyházi és az állami kéréseknek egyaránt eleget tett.

Az egi érsek múlt évi október 19-én kelt felhívására, a kívánt terminusra beterveztem a hajdudorogi egyházmegye részére 1954-ben kiadásra tervezett könyveknek, nevezetesen a „Dicsérvétek az Urat” c. énekeskönyv, a „Miatyánk” c. imakönyv és a Görögkatolikus Szertartástan adatait.

Az Állami Egyházi Hivatal illetékes főosztályvezetőjével való tárgyalás alapján mellékelten tisztelettel beterveztem két példányban a „Dicsérvétek az Urat” c. kivonatos énekeskönyv kéziratát, valamint a Nyiregyházi Nyomda által megadott nyomdai adatokat. A betervezett két példány közül az egyiket a nyomda részére papírlapokra ragasztottuk, a másikat pedig a cenzura részére bekötött könyv alakjában mellékeljük.

Tekintettel arra, hogy a Hivatal csak egy kiadásra tett ígéretet, tisztelettel kérem, sziveskedjék azt legalább 12.000

---

¹⁸ GKPL I-1-a. 1880/1953.

példányban engedélyezni és a szükséges papírmennyiséget kiutalni.

Öszinte tiszteletem kifejezése mellett maradok

Nyiregyháza, 1954. március 27-én

hajdudorogi püspök¹⁹

A püspök az egyszeri kiadásra hivatkozva ismételten kérte, hogy az énekeskönyv az állami hatóság által engedélyezett 10.000 példánynál nagyobb számban jelenhessen meg. Kérését lesöpörték az asztalról. Így az 1866/1954. számú levelében az engedélyezett volumenben rendelte meg az Egyetemi Nyomdától az énekeskönyvet.

Az Önöknél 10.000 példányszámban megjelenő „Dicsérjétek az Urat” c. görögkatolikus énekeskönyvet sziveskedjenek az Ecclesia Szövetkezetnek (Budapest, V., Egyetem u. 4-8.) expedálni.

A szállítás befejezésével aktuális nyomdai számlát pedig a Görögkatolikus Püspökség címére (Nyiregyháza, Zsdanov u. 5.) sziveskedjenek benyújtani.

Nyiregyháza, 1954. október 22.

hajdudorogi püspök.²⁰

Dudás püspök siettette az énekeskönyv megjelentetését, mivel eredetileg 1954. második negyedévre tervezték a kiadást. A nyomdai expedálás kérése után egyúttal megbízta a belvárosi Ecclesia Szövetkezetet a terjesztéssel az 1867/1954. számú levelében.

Alulírott megbízom Önöket, mint a terjesztésre jogos Szövetkezetet, hogy az Egyetemi Nyomdánál nyomtatásban lévő 10.000 példányszámú „Dicsérjétek az Urat” c. énekeskönyvet a Nyomdától terjesztésre átvegyék.

Az Önök kérésére 100 példányt kereskedelmi forgalomra átengedek az Ecclesia Szövetkezetnek, darabonként 35- Ft.-os áron.²¹

---

¹⁹ GKPL I-1-a. 619/1954.

²⁰ GKPL I-1-a. 619/1954.

²¹ GKPL I-1-a. 619/1954.

Időközben az ÁEH korrigálta a költségvetést, mivel az adó befizetését korábban nem kalkulálták be. Érdekes megjegyezni, hogy az ÁEH nem emelt szót a szeminárium helyreállításának beépített költsége ellen sem.

A Hajdúdorogi Egyházmegye részéről 10.000 pld.-ban kiadásra kerülő „Dicsérjétek az Urat” c. gör. kat. énekeskönyv kiadói kalkulációjával kapcsolatban az alábbi észrevételt teszem:

A kiadói rezszi összegét a beállított nyomdai összköltség és szerzői díj viszonylatában megfelelőnek találom.

A kalkulációban nem szerepel a vonatkozó rendeletek szerint levonandó adó összege, melynek figyelembevételével a kiadói kalkuláció az alábbiak szerint módosul:

Nyomdai összköltség	82.000,-Ft
Szerzői díj	33.000,-Ft
Kiadói rezszi	46.000,-Ft
Hozzájárulás a szeminárium helyreállításához	70.000,-Ft
7% adó	24.500,-Ft
Terjesztési százalék	<u>94.500,-Ft</u>
Összesen	350.000,-Ft

A fentiek szerint az énekeskönyv eladási árát 35,-Ft-ban állapítom meg.

Az egyszeri kiadásra szóló kiadási engedélyt csatoltan megküldöm.

Budapest, 1954. október 25.

Miklós Imre sk
osztályvezető²²

Kiadói engedély.

A „Dicsérjétek az Urat” c. gör. kat. énekeskönyv 10.000 pld.-ban történő kiadását a Hajdúdorogi Egyházmegye részére engedélyezem.

Budapest, 1954. október 25.

Miklós Imre s.k.
osztályvezető

---

²² Az ÁEH 254-48/168 ügyiratszámú leirata, in *GKPL* I-1-a. 619 /1954.

A kiadmány²³ hitelül
Gálné
irodavezető.²⁴

Az Ecclesia Szövetkezet gyorsan megszervezte a terjesztési feladatokat. 1954. november 4-én a következő sorokat válaszolták.

Főtisztelendő Püspök Ur!

Tudomásul vettük megbizásukat, hogy a megjelenő „Dicsérjétek az Urat” c. énekeskönyv 10.000 példányát terjesztésre átvegyük.

Tudomásul vesszük továbbá, hogy az énekeskönyv fogyasztói ára 35.-Ft.

Köszönettel vesszük a nyílt árusításra átadott 100 példányt, melyet a fogyasztói árak megfelelő beszerzési áron veszünk át.

Várjuk diszpozíciós levelüket. Mellékelten átszarmaztatjuk a megbeszélés szerinti 10 db befizetési lapot.

Szövetkezeti üdvözlettel

Ecclesia Szövetkezet
Budapest

10 db melléklet.²⁵

Az Ecclesia Szövetkezet 1954. november 27-én jelezte, hogy 42 darab híján 10.000 példányt szállítottak le nekik, melyet bolti forgalomba helyeztek.

Főtisztelendő

HAJDÚDOROGI PÜSPÖKI IRODA

Roikovich kanonok úr kezeihez

Nyíregyháza

Közöljük, hogy az énekeskönyvből 9.958 db érkezett be, melyből 50 db kötetlen példány van.

Kérjük az esetleges további diszpozíciókat, de egyben közöljük azt is, hogy a címünkre átutalandó teljes összeg 90.603.10 Ft. Kérésünk az, hogy a hétfői átutalásukkal ezt az összeget tel-

---

²³ Sic!

²⁴ Az ÁÉH 254-48/168 ügyiratszámú engedélye, in *GKPL* I-1-a. 619 /1954.

²⁵ *GKPL* I-1-a. 619 (2015)/1954.

Énekeskönyvünk megjelenésének körülményei

---

jesen kiegyenlíteni sziveskedjenek.

Megjegyezni kívánjuk, hogy a beérkezett 9.958 db mennyiségből 100 db-ot bolti értékesítésre átvettünk, melynek besz. értékét a fizetendő összegből az alanti részletezés szerint levonásba hoztuk.

Részletezés: 9.958 db eladási áron	345.030.--
le 9.958 " besz. értéke	<u>251.871.90</u>
árrés	93.158.10
le 100 db besz. értéke	<u>2.555.--</u>
átutalandó összesen	<u>90.603.10</u>

Szövetkezeti üdvözléssel,

Ecclesia Szövetkezet.²⁶

Rojkovich István kanonok az alábbi kimutatást készítette az énekeskönyv megjelentetésének átutalásairól. A Görögkatolikus Püspöki Levéltár megőrizte a nyomdai számlákat is.

Az Egyetemi Nyomda Számlái

I. 1954. XI.13. 4148 példány	35.001 44 Ft.
II. 1954. XI.16. 4215 "	35.566 79 "
III. 1954. XII.4. 1574 "	13.281 64 "
IV. 1954. XII.10. <u>7</u> "	<u>59 07 "</u>
9944 "	83.908 94 Ft.

Befizetések

1954. XI.20-án: Nyházi Tpenztár útján	35.000 Ft.
1954 : O.T.P. csekkükről:	48.948 87
1954. XII.31-én: csekken feladva	<u>59 07</u>
Összesen kifizetve:	83.908 94 Ft.

Nyíregyháza, 1954. december 31.

dr. Rojkovich István
kanonok²⁷

A nyomdai költséget dr. Rojkovich István kanonok kimutatása alapján négy részletben utalták át.

Összegezve elmondhatjuk, hogy Dudás Miklós püspök az 1954-es énekeskönyv kiadásának időszerűségét az egyházi és állami szervekkel is elfogadtatta. Az engedélyeztetés közel egy évig zajlott, ami telje-

---

²⁶ GKPL I-1-a. 619 (2015)/1954.

²⁷ GKPL I-1-a. 619 (2180)/1954.

sen megszokottak mondható az egyházi sajtótermékek ügyében. Dudás püspök szívéen viselte az énekeskönyv megjelentetését – rá jellemző módon –, a hivatalos engedély megérkezése előtt már értesítette az Egyetemi Nyomdát és az Ecclesia Szövetkezetet is az énekeskönyv megrendeléséről és terjesztéséről. Dudás püspök sajtóapostolkodásán szintén túlmutat, hogy az énekeskönyv megjelentetése során a nyomdai munkán, a szerzői díjon, a kiadói rezsin és az utólag bekerült adó összegén kívül még a szeminárium támogatását is sikerült beleépítenie a hivatalos költségtervbe. Ez ellen az ÁEH sem tiltakozott. Az Ecclesia Szövetkezet által 35 Ft-ért árult könyvön 9,9 Ft haszon keletkezett.

Az énekeskönyv lelki hasznának tudományos kutatása már meghaladná a tanulmány kereteit. Az kétség nélkül megállapítható, hogy a könyv jelentősen közrejátszott a görögkatolikus közösségek és hívek vallási identitásának megőrzésében a kommunista rendszer ideje alatt is.

HORVÁTH TAMÁS

ÖSSZEFOGLALÁS ÉS ZÁRSÓ

Excellenciás Püspök Atyák!

Főtisztelendő Atyák! Kedves Megjelentek!

Mindenekelőtt köszönetünket szeretnék kifejezni a szervezőnek, dr. Ivancsó István pápai prelátus, liturgikus tanszékvezető úrnak a *Di-csérjétek az Urat* című énekeskönyvünk megjelenésének 60. évfordulója alkalmából rendezett liturgikus szimpozionnak szervezésért és lebonyolításért. Köszönet a szimpozionhoz kötött kiállításért is, melyben valóban megerősítő élményt nyújt az elhangzottakhoz a levéltári anyag látványa. Megtalálhatók Dudás Miklós püspök intézkedései és kérvényei az énekeskönyv kapcsán, s ugyanígy az AEH rendelkezései a téma kapcsán. Nem volt könnyű időszak imádságos- és énekeskönyvet kiadni akkor, amikor a – ma talán természetesnek vett, és gyakran csak anyagi forrás függvényeként kezelt – könyvkiadásért ilyen messzemenő gondossággal kellett eljárni nagyon sok szinten. S mindezt azért, hogy a hívek kezében ott lehessen a mi általunk csak énekeskönyvnek, vagy „nagy énekeskönyvnek” emlegetett kiadvány.

Szintén megtekinthető a kiállításon eredetiben az egi érsek levezése, akihez még 15.000 példányszám nyomtatásához írt a püspök kérelmet, s talán tudta is, jó, ha így – az általa is kívánt – tízezerhez megkapja a hozzájárulást. És akkor még a felmerülő kérdések sokasága! Ilyen nagy példányszám a római katolikus egyház húszezres nagyságrendje mellett reális vállalkozás? S mindez kottával lesz-e ellátva? Mint ha hihetetlennek tűnt volna 60 évvel ezelőtt ez a kezdeményezés.

Érdemes tehát beletekinteni ezen kitűnő előadások után a tárlókban elhelyezett eredeti levéltári dokumentumokba is.

Dr. Ivancsó István tanár úr megnyitójában elénk tárta azt a sokrétű anyagforrást, amely e megemlékezés apropóját adja. Nagyon bensőségesen énekeskönyvünk 60. születésnapjának említette a szóban forgó jubileumot, hiszen mindannyiunknak a személyes kísérője is ez a könyv, így jelen formájának keletkezése valóban születésnek is nevezhető. Átfogó ismertetőjében kitért a tanszékvezető úr mindazokra a sarkpontokra, melyek e születésnek az előzményeihez tartoznak, s felvázolta, hogy

a szimpozionon felszólaló előadók, milyen szempontok szerint részletezik majd a témát.

Gánicz Endre atya nagyszerű módon tárta elénk a *Dicsérvétek az Urat* énekeskönyvünk címének biblikus háttérét. Mindig érdekes volt ez felszólítás és zsoltáridézet, hiszen a könyv fedőlapja után először a reggeli istentiszteletben a *polyeleosz*, sokirgalmú ének éneklésében halhatjuk a „dicsérvétek az Úr nevét” zsoltárveret, ami ugyan gyönyörűen, hangzik, de szó szerint a 150. zsoltár énekel majd így: „dicsérvétek az Urat”, miközben a zsoltáros megindokolja, hogy miért is kell így tenni. Tanár úr nagyszerű pontossággal és részletességgel tárta fel szemünk előtt szemantikai alapjait ennek a kifejezésnek, pontosabban az „alleluja” szónak – mint eredetnek – előfordulásait a zsoltárokban. Láthattuk azt is, hogy az Újszövetségben milyen formában vagy körülmények között találkozhatunk az istendicsőítésre utaló kifejezéssel, illetve milyen módon használják e szókapcsolatot a későbbiekben a szentatyák. Felhívta figyelmünket arra is, hogy aki ennek a kötetnek címül szánta ezt a zsoltárverset, bizonyára jól ismerte az ószövetségi hálaadó imákat, és a címadás által is arra törekedett, hogy buzdítsa híveit az Isten örök imáadásra.

Pallai Béla nagypelési parókus atya az énekeskönyv első kiadásának bemutatását vállalta fel a további változatok fényében. A kiválóan és roppant érdekesen megszerkesztett előadás a precizitás és szakcszerű tagolás mellett nagyon egyedivé is vált a könyvhöz fűzött személyes élményeinek felelevenítése által. Témájában felvetette és megválaszolni kívánta azokat a kérdéseket, hogy vajon mit és miért kellett változtatni a hatvan évvel ezelőtti kiadványban az előzőekhez képest, s mindez milyen mérlegelési elvek, gyakorlati szempontok alapján valósulhatott meg. Előadását jól követhető összehasonlító táblázatokkal is ellátta, ami szépen illusztrálja az utat, ami az időnként formailag és méreteiben is átalakult könyv jelenlegi struktúrájához elvezetett.

Ivancsó Bazil atya, dámóci parókus úr, énekeskönyvünket a *Roskovics-*, *Danilovics-*, *Krajnyák*-féle énekeskönyvek sorában világitotta meg nagyon igényes és érdekfeszítő előadásában. Méltatta Dudás Miklós püspöknek az érdemeit, amivel az akkori időkben, az '50-es éveken vállalta ezt a feladatot is. Az első magyar nyelvű Roskovics Ignác-féle könyv megismerésétől indulhatunk el jubiláló könyvünk felé. A különböző szerkesztők kiadványai között szakszerű összehasonlítást hallhattunk ezekről előadásában, így feltárult előttünk az is, hogy milyen többlettel – esetenként melléklettel, függelékkel vagy jegyzékkel – vol-

tak ellátva akár a későbbi Danilovics János vagy a Krajnyák Gábor által készített változatok. Beletekinthettünk abba a problémakörbe is, hogy milyen sokféle gyakorlati nézőpontot kellett szem előtt tartani a könyvszerkesztőknek és fordítóknak a múlt század elején azért, hogy az egyes kiadványok használata közötti átmenet minél gördülékenyebb lehessen, ami egyben arra enged következtetni, hogy a görögkatolikus egyház számára folyamatosan szükségesek voltak az ima- és énekeskönyvek.

Dr. Jaczkó Sándor atya az 1954-es énekeskönyvünk megjelenésének körülményeit, történeti háttérét vetítette elénk kivételes és érdekes, gondos előadásában a fennmaradt levéltári források alapján, valamint a már meglévő forrástörténeti dokumentációk alapján. Az előadásban részletes beszámolót hallhattunk a kiadás engedélyeztetése és engedélyezése körüli levelezésekről, valamint ezek értékeléséről a mai kor embere számára. Érdekes és tanulságos volt látni azt, hogy milyen finom érzéketességgel és tapintattal, ugyanakkor egyértelműséggel leveleztek a korábbi főpapok egymással, vagy éppen a külső hatóságokkal. Kortörténeti ízelítőt kaphattunk a Miskolci Apostoli Adminisztrátúra és a hajdúdorogi püspök kapcsolatáról, s ugyanígy Dudás Miklós püspöknek és az akkori egri érseknek a helyzetéről a levelezésük alapján. Az is szemeink elé került, hogy a nyomdai példányszám és az eladási ár milyen költségeket volt hivatott magában hordozni. Összegzésében az előadó kiemelte, hogy ennek a könyvnek a megjelenése jelentősen közrejátszott a görögkatolikus közösségek vallási identitásának megőrzésében.

Nagyon összetett tehát ez a mi könyvünk, hiszen csaknem 960 oldalon keresztül segíti a hívőt eligazodni a görögkatolikus rítusban. Az elején felkészít a megfelelő imaéltre (mikor mit kell, lehet imádkozni, hogyan kell gyönni stb.), majd a szent szolgálatok gyakoribb és legfontosabb imái következnek. Biztosan mondhatom, mindnyájunk számára rögtön ismeretes, hogy ha *50. zsoltár*: akkor a 17. oldalon található; ha *az Ifjúságotól kezdve*: akkor a 28. oldal; az *Áldásteljes* a 36. oldalon van, vagy például a 4. hangú feltámadási elbocsátó Istenszülői ének a 894. oldalra lapozva jelenik meg. És még sorolhatnánk...

A könyv végén nagyon hasznos a különböző ájtatosságok szertartások sora, majd a liturgikus naptár, a magyarázat, és végül mondhatnám a „kis-katekézis”, ami hitünk igazságait és törvényeit foglalja össze. Kishittanosként – sokszor hittankönyvek híján – sok mindent innen tanultunk meg, a parancsoktól az ünnepek soráig. Majd zárásképpen olvashatunk a könyvben a szertartásunkról szépen megfogalmazott, igé-

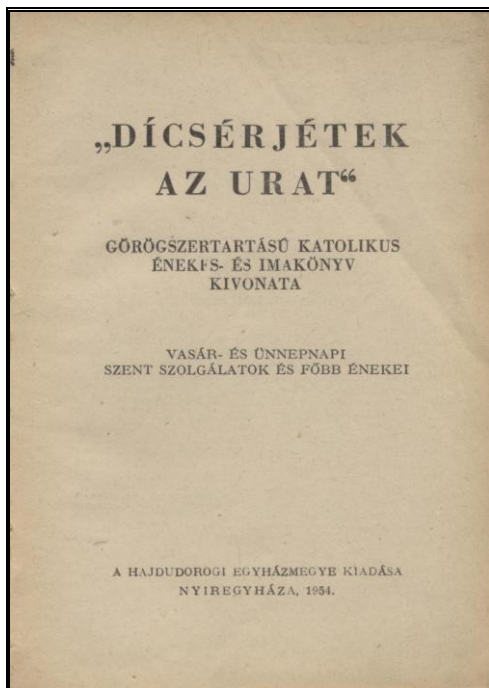
nyes, érthető ugyanakkor diszkrét, tapintatos módon. „Az Anyaszentegyház terebélyes fája kicsiny mustármagból nőtt, melyet maga Jézus Krisztus ültetett. Ez a fa a századok folyamán növekedetett, ágakat hajtott, terebélyesedett. A közös törzsből hajtottak az életerős ágak, a különböző szertatások (görög, latin, örmény, szír, kopt stb.)... minden katolikus, tekintet nélkül szertartására, az Anyaszentegyház gyermeke. Mindegyik édes gyermek, egyik sem mostoha.” Végül beszél a könyv a szentatyákról, a magyar vonatkozású görög emlékekről és buzdít a törvények, szabályok betartására. „Tartsd meg ünnepeinket, böjtjeinket, vess keresztet szokásunk szerint és papjaidat, testvéreidet a hitben az ősi görögkatolikus köszöntéssel üdvözöld: Dicsőség Jézus Krisztusnak! Dicsőség mindörökké!”

Talán nem túlzás azt mondani, hogy énekeskönyvünk egyben a mi egyéni életünk, hitéletünk „kottája is”, még ha pont az ötvonalas kotta nincs is benne, de életünk mindennapján segít eligazodni, hogy pontosan hogyan is kell megszólalnunk, válaszolnunk Isten megszólítására, avagy éppen hogyan lehet dicsőítenünk az Urat!

Mondhatjuk talán, hogy az Énekeskönyv az elején felszólít: Dicséritek az Urat! – majd, miután 958 oldalon keresztül megadja a „hozzátartozókat”, akkor a legvégén összegzi is: úgy dicséritek az Urat, hogy dicsőség legyen Jézus Krisztusnak mindörökké!

Köszönet az áldozatos és igényes előadásokért. Még egyszer külön is köszönöm dr. Ivancsó István atyának, hogy ezt a liturgikus szimpoziumot is atyai gondoskodással szervezte és rendezte, az előadó atyáknak köszönjük a gondos és pontos előkészületet, az érdekes előadásokat, a megjelenteknek pedig, hogy időt áldoztak erre az alkalomra, és együtt élhettük át ennek a mindennapi életünkhöz hozzátartozó könyvnek a 60. évfordulóját.

XIII. Liturgikus Szimpozion

a

Dicsérjétek az Urat

című énekeskönyvünk megjelenésének

60. évfordulója alkalmából

2014. május 8-án

a Hittudományi Főiskola F01 előadójában

Az 1950-es évek nehéz körülményei közepette gondolt Dudás Miklós püspök úr egy új énekeskönyv kiadására: Elgondolását és egyben kérelmét így indokolta: „Híveinket már több mint egy évtizede nem láthattuk el sem ima-, sem énekeskönyvvel”. Előtte a Roskovics Ignác, Danilovics János és Krajnyák Gábor által összeállított énekeskönyveket használták a magyar görög katolikus egyház hívei.

Amikor pedig a nehéz körülmények közepette további indoklásra volt szükség, a püspök ezeket fűzte hozzá: „Ez az énekeskönyv templomba járó híveink számára nélkülözhetetlen, mivel a szentmisén kívül összes istentiszteleteink (vasár- és ünnepnapi reggeli és délutáni istentiszteletek stb.) változó énekszövegeit tartalmazza”. - Ezzel a gondolattal már a könyv lényegét is leírta.

Dudás püspök körlevélben is írt az énekeskönyvről, tartalmi ismertetést nyújtva róla: „A könyv első része imádságokat, valamint szentségi Jézus Szíve és Szűz Mária ájtatosságokat tartalmaz... Rövid, üdvös oktató-sokat és sok szép imát adunk ebben az első részben... A második rész közli a szentmisének és a többi nyilvános istentiszteletnek állandó énekeit, valamint a vasár- és ünnepnapi szent szolgálatok változó részeit. A harmadik részben pedig szép népénekek találhatók az Úr Jézushoz, Szűz Máriához és a karácsonyi ünnepre.”

Végül siker koronázta a kezdeményezést, bár az ÁEH felé több kérelmében - ma már szinte elképzelhetetlen módon - nagyon meg kellett alázkodnia a püspök úrnak.

A „Dicsérjétek az Urat” című énekeskönyvünk 1954-es kiadása - így először - tízezer példányban jelent meg.

A szimpozion a Szent Atanáz Görög Katolikus Hittudományi Főiskola Liturgikus Tanszéke rendezi énekeskönyvünk kiadásának 60. évfordulója alkalmából 2014. május 8-án.

Program

Dicsérvjétek az Úr nevét... - Közös ének

14.00 - **Megnyitó** - Dr. Ivancsó István liturgikus tanszékvezető tanár

14.10 - ***A „Dicsérvjétek az Urat” énekeskönyvünk címének bibliai háttere*** - Lic. Gánicz Endre biblikus tanár

14.35 - ***Énekeskönyvünk első kiadásának bemutatása a további változatok fényében*** - Lic. Pallai Béla nagypeleskei paróchus, doktorandusz

15.00 - ***Énekeskönyvünk a Roskovic-, Danilovic-, Krajnyák-féle énekeskönyvek sorában*** - Lic. Ivancsó Bazil dámóci paróchus, doktorandusz

15.25 - ***Az 1954-es énekeskönyvünk megjelenésének körülményei*** - Dr. Jaczkó Sándor

15.50 - **Diszkusszió**

16.00 - **Összefoglalás és zárszó** - Lic. Horváth Tamás kánonjogi tanár

Feltámadt Krisztus... - Közös ének

A 2014. május 8-án, a Hittudományi Főiskola F01 előadó-jában (Nyíregyháza, Bethlen G. u. 13-19.) rendezett szimpozionra tisztelettel meghívjuk és várjuk.

Liturgikus Tanszék

Cím: 4401 Nyíregyháza, Pf. 303. – **E-mail:** ivancsoi@atanaz.hu

**A szimpozionhoz kiállítás
csatlakozik, mely a földszin-
ten megtekinthető.**

A SZIMPOZIONON RÉSZTVEVŐK NÉVSORA
(A hallgatóinkon kívül)

S. E. R. Kocsis Fülöp	–	Nyíregyháza
S. E. R. Orosz Atanáz	–	Miskolc
Bacsó János	–	Tiszaeszlár
Inántsy-Pap Ágnes	–	Nyíregyháza
Jaczkó György	–	Nyíregyháza
Dr. Kaulics László	–	Miskolc
Kicsák György	–	Nyíregyháza
Dr. Kruppa Tamás	–	Nyíregyháza
Mitru Zoltán	–	Nyíregyháza
Nyirán János	–	Nyíregyháza
Obbágy Miklós	–	Nyíregyháza
Obbágy Miklósné	–	Nyíregyháza
Orosz-Tóth György	–	Nagyhalász
Dr. Seszták István	–	Nyíregyháza
Szabó Gábor	–	Demecser
Szabó Sándor	–	Oros
Dr. Véghseő Tamás	–	Nyíregyháza
Verdes Miklós	–	Nyíregyháza

A „LITURGIKUS ÖRÖKSÉGÜNK” SOROZAT FÜZETEI

- I. Ivancsó, I. (szerk.), *Liturgikus örökségünk I. Az első magyar nyomtatott Liturgikon megjelenésének 120. évfordulójára 2002. április 18-án rendezett szimpozion anyaga*, (Szent Atanáz Görög Katolikus Hittudományi Főiskola Liturgikus Tanszék 8.), Nyíregyháza 2002, 57 p. ISSN 1785-2722 ISBN 963 212 806 0
- II. Ivancsó, I. (szerk.), *Liturgikus örökségünk II. A Krucsay-féle liturgiafordítás faksimiléje kiadásának alkalmából 2003. október 30-án rendezett szimpozion anyaga*, (Szent Atanáz Görög Katolikus Hittudományi Főiskola Liturgikus Tanszék 10.), Nyíregyháza 2003, 67 p. ISSN 1785-2722 ISBN 963 212 812 5
- III. Ivancsó, I. (szerk.), *A 125 éve alakult hajdúdorogi liturgikus fordító bizottság utolsó műve, a Danilovics-énekkönyv megjelenésére 2004. április 29-én rendezett szimpozion anyaga*, (Szent Atanáz Görög Katolikus Hittudományi Főiskola Liturgikus Tanszék 11.), Nyíregyháza 2004, 92 p. ISSN 1786-2639 ISSN 1785-2722 ISBN 963 8665 033
- IV. Ivancsó, I. (szerk.), *A Paraklisz önálló megjelentetésének centenáriumára 2005. április 29-én rendezett szimpozion anyaga*, (Szent Atanáz Görög Katolikus Hittudományi Főiskola Liturgikus Tanszék 12.), Nyíregyháza 2005, 92 p. ISSN 1786-2639 ISSN 1785-2722 ISBN 963 86650 4 1
- V. Ivancsó, I. (szerk.), *A vatikáni magyar nyelvű Szent Liturgia 40. évfordulója alkalmából 2005. november 17-én rendezett szimpozion anyaga*, (Szent Atanáz Görög Katolikus Hittudományi Főiskola Liturgikus Tanszék 13.), Nyíregyháza 2005, 60 p. ISSN 1786-2639 ISSN 1785-2722 ISBN 963
- VI. Ivancsó, I. (szerk.), *Liturgikus örökségünk VI. A Boksay-Malinics Irmológion megjelenésének 100. évfordulója alkalmából 2006. november 16-án rendezett szimpozion anyaga*, (Liturgikus Tanszék 16.), Nyíregyháza 2006, 68 p. ISSN 1786-2639 ISSN 1785-2722 ISBN-10: 963-87101-6-0 ISBN-13: 978-963-87101-6-1

- VII. Ivancsó, I. (szerk.), *Liturgikus örökségünk VII. Az első nyomtatott Apostolos könyvünk kiadásának 125. évfordulója alkalmából 2007. május 3-án rendezett nemzetközi szimpozion anyaga*, (Liturgikus Tanszék 17.), Nyíregyháza 2007, 88 p. ISSN 1786-2639 ISSN 1785-2722 ISBN 978-963-87101-7-8
- VIII. *Liturgikus örökségünk VIII. A Biblia Évében a Szentírásnak görög katolikus egyházunkban való használatáról 2008. november 13-án rendezett szimpzion anyaga*, (Liturgikus Tanszék 20.), Nyíregyháza 2008, 74 p. ISSN 1786-2639 ISSN 1785-2722 ISBN 978-963-87809-7-3
- IX. *Liturgikus örökségünk IX. A Szent Pál évben a Nemzetek Apostolának görög katolikus egyházunkban való tiszteletéről 2009. május 7-én rendezett szimpozion anyaga*, (Liturgikus Tanszék 21.), Nyíregyháza 2009, 55 p. ISSN 1786-2639 ISSN 1785-2722 ISBN 978-963-87809-8-0
- X. Ivancsó, I. (szerk.), *Liturgikus örökségünk X. A papságról a papság évében 2009. november 26-án rendezett szimpozion anyaga*, (Liturgikus Tanszék 22.), Nyíregyháza 2009, 100 p. ISSN 1786-2639 ISSN 1785-2722 ISBN 978-963-87809-4-2
- XI. Ivancsó, I. (szerk.), *Liturgikus örökségünk XI. A Bazil-liturgia és egyéb szertartások Liturgikonja kiadásának 120. évfordulója alkalmából 2010. november 18-án rendezett szimpozion anyaga*, (Szent Atanáz Görög Katolikus Hittudományi Főiskola Liturgikus Tanszék 22.), Nyíregyháza 2010, 84 p. ISSN 1786-2639 ISSN 1785-2722 ISBN 978-615-5073-01-4
- XII. Ivancsó, I. (szerk.), *Liturgikus Örökségünk XII. Az 1938-as Budapesti Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus 75. évfordulója alkalmából 2013. november 28-án rendezett szimpozion anyaga*, (Szent Atanáz Görög Katolikus Hittudományi Főiskola Liturgikus Tanszék 27.), Nyíregyháza 2013, 83 p. ISSN 1786-2639 ISSN 1785-2722 ISBN 978-615-5073-24-3

TARTALOM

Ivancsó István: Megnyitó	5
Gánicz Endre: A „Dicsérjétek az Urat” énekeskönyvünk címének bibliai háttere	9
Pallai Béla: Énekeskönyvünk első kiadásának bemutatása a további változatok fényében	23
Ivancsó Bazil: Énekeskönyvünk a Roskovics-, Danilovics-, Krajnyák-féle énekeskönyvek sorában	45
Jaczkó Sándor: Az 1954-es énekeskönyvünk megjelenésének körülményei	57
Horváth Tamás: Összefoglalás és zárszó	71
A szimpozionon résztvevők névsora	79
A „Liturgikus Örökségünk” sorozat füzetei	81
Tartalom	83